

Stockholms
stad

Miljö- och klimathandlingsplan 2025

Kungsholmens stadsdelsförvaltning

[stockholm.se](https://www.stockholm.se)

MILJÖ- OCH KLIMATHANDLINGSPLAN 2025 KUNGSHOLMENS STADSDELSFÖRVALTNING

Innehåll

1. Inledning.....	2
2. 2025 Verksamhetsplan Kungsholmens stadsdelsnämnd.....	3
3. Arbetsområden.....	13
<i>Agenda 2030</i>	13
<i>Arbetssätt</i>	17
<i>Biologisk mångfald</i>	19
<i>Energieffektiviseringar</i>	22
<i>Inköp</i>	24
<i>Kemikalier</i>	29
<i>Klimatanpassning</i>	31
<i>Livsmedel</i>	33
<i>Plast</i>	36
<i>Resor och transporter</i>	38
<i>Återvinning och återbruk</i>	40
4. Stadens miljö- och klimatmål.....	43
<i>Stockholms Miljöprogram 2030</i>	43
<i>Stockholms Klimathandlingsplan 2030</i>	55
5. Centrala dokument för miljö-, klimat- och hållbarhetsarbetet.....	61
6. Stöd i miljö- och klimatarbetet.....	62
<i>Checklistor Kungsholmen</i>	66

1. Inledning

Kungsholmens lokala miljö- och klimathandlingsplan är framtagen som stöd för miljö-, klimat och hållbarhetsarbetet på Kungsholmen under 2025. Handlingsplanen tydliggör vad förvaltningens verksamheter har att arbeta med under året inom miljö- och klimatområdet. Den pekar också på de viktigaste målen och programmen som finns inom miljö, klimat och hållbarhet inom Stockholms stad, och på en del av de stöd och system som finns att använda. Agenda 2030 ska genomsyra arbetet, och återkommer genom handlingsplanen med dess målsymboler.

Först presenteras det miljö- och klimatarbete stadsdelsnämndsområdet beskriver under KF:s inriktningsmål 2: *Ett grönt och fossilfritt Stockholm som leder en rättvis klimatomställning* i verksamhetsplanen: *2025 Verksamhetsplan Kungsholmens stadsdelsnämnd*.

Sedan följer en fördjupad information i bokstavsordning för de miljöområden som förvaltningen har ett högt fokus på. Särskilda samverkansområden för förvaltningen 2025 är fortsatt tema *God, hälsosam och hållbar mat*, samt *Hållbara inköp*. I stycket om Agenda 2030 återges verksamhetsplanens text, förväntade resultat och aktiviteter för mål 3.7 som på olika sätt kopplar till agendan som i hög grad inkluderar miljö- och klimatperspektivet. Stycket om Arbetssätt lyfter miljöprogrammets text om hur staden behöver arbeta för att nå miljö- och klimatmålen.

Stockholms Miljöprogram 2030 är byggt runt sju övergripande mål med 18 underliggande etappmål som kortfattat beskrivs och följs av Klimathandlingsplan 2030, som fördjupar miljöprogrammets två klimatmål i form av fem omställningsarenor.

En sammanställning av program och handlingsplaner för stadens miljö- och klimatarbete, samt dokument kopplade till Agenda 2030 följer sedan. Handlingsplanen avslutas med redogörelser och länkar till några av stadens system, utbildningar, och webbsidor för miljö- och klimatarbetet och till sist följer Kungsholmens checklistor för att minska plastförbrukningen, för att minska onödig elförbrukning i våra lokaler, samt för Hållbara kontor.

2. 2025 Verksamhetsplan Kungsholmens stadsdelsnämnd

KF:s inriktningsmål 2:

Ett grönt och fossilfritt Stockholm som leder en rättvis klimatomställning

KF:s mål för verksamhetsområdet: 2.1 Stockholm ska bli klimatpositivt – genom minskade utsläpp och ökad koldioxidlagring

Stadsdelsnämnden bidrar till kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet genom att nämndens verksamheter arbetar för ett Stockholm som är klimatpositivt 2030 och fossilfritt 2040, och en fossilfri organisation 2030.

Nämnden ska implementera Miljöprogram 2030, under detta mål med målen:

- 1: En rättvis och inkluderande omställning
2. Ett Stockholm utan globalt klimatavtryck
5. Ett resurseffektivt och cirkulärt Stockholm

samt Klimathandlingsplan 2030, här med omställningsarenorna:

- Agera för en rättvis och inkluderande omställning
- Utveckla ett klimatpositivt energisystem
- Styra mot en konsumtion med låg klimatpåverkan i stadens egen organisation.

Kungsholmens lokala miljö- och klimathandlingsplan ska uppdateras utifrån dessa program.

Genom samverkan tillvaratar nämnden den kraft och förmåga som finns i förvaltningen och staden för att nå de förväntade resultaten. Arbetsätt, processer och strukturer justeras utifrån gjorda erfarenheter och utvärderingar, och lärande, innovation och pedagogik ska inspirera nämndens miljö- och klimatarbete. Kompetensutveckling av medarbetare, med fokus på chefer och inköpare, ska stödja arbetet.

Nämnden ska arbeta för att invånarna involveras i miljö- och klimatarbetet och vill skapa en transparent och kontinuerlig dialog så att omställningen mot ett hållbart samhälle är inkluderande, tillgänglig för alla och kan skalas upp. Fokus ska ligga på lokala projekt genom att betona Kungsholms-specifika insatser i kommunikationen.

Genom den gemensamma lokala omställningsarenan i projektet Scale ska nämnden, näringslivet och civilsamhället samarbeta för förbättrad hälsa hos och lägre klimatpåverkan från stockholmarna. Förvaltningen har också sökt EU-medel för att i projektet Closer, tillsammans med Sweco, arbeta med innovativa arbetsätt, tillfällig arkitektur och matkultur för äldre med Bolinders plan som nav.

Plastanvändningen ska vara hållbar. Den kartläggning av verksamheternas plastanvändning som gjordes under 2024 ska omsättas i minskningsåtgärder där det är möjligt. Inom äldreomsorgens fortsätter projektet *Hållbar äldreomsorg på Kungsholmen* med fortsatt fokus på bland annat minskad användning av plast och engångsprodukter. Resursanvändningen ska vara effektiv och cirkulär. Stocket används alltid som förstahandsalternativ vid inköp av

möbler och inventarier, och återbruket ska fortsatt öka. Verksamheterna ska återvinna sitt avfall och rutiner för avyttrande av farligt avfall ska finnas och följas.

Klimatpåverkan från livsmedel och måltider ska fortsatt minska genom kontinuerliga utbildningsinsatser inom tema *God, hälsosam och hållbar mat*. Fokus kommer att ligga än mer på inköpsprocessen av livsmedel. Matsvinnsmätningar fortsätter och det matavfall som uppstår ska återvinnas.

Samverkan med fastighetsägarna, bland annat bostadsrättsföreningar, är fortsatt central i energieffektiviseringsarbetet. Ett fortsatt kommunikationsarbete med medarbetare för att skapa energismarta beteenden ska bedrivas.

I syfte att minska transporter genom lokalt nyttjande av restmaterial fortsätter förvaltningen arbetet med att omhänderta överblivet material från arbeten i park och återanvända på annan park/plats, genom att nyttja mellanlagring av material på egen kommunalteknisk yta. Tillgång till kommunaltekniska ytor för mellanlagring och förvaring av utrustning och material är nödvändig för att återbruk ska fungera i praktiken. I parkupprustningar ses möjligheten att renovera och återbruka material över och arbetet fortgår för att i så stor utsträckning som möjligt återanvända jord till växtbäddar genom att jordförbättra på plats istället för att köra bort jordmassor och fylla på med nya.

Indikator	Årsmål	KF:s årsmål år 2025	Periodicitet
Andel upphandlingar som bidrar till cirkularitet	50 %	Tas fram av nämnd/styrelse	År
Kommentar Förvaltningen deltar under året i två upphandlingar, för lokalvård och säkerhetsbesiktningar.			
Inköpta förbrukningsartiklar i plast i stadens verksamheter		Fastställs 2025	År
Klimatpåverkan från upphandlade livsmedel	1,5 kg CO2 per kg livsmedel	1,5 kg CO2 per kg livsmedel	År
Köpt energi i stadens organisation	3,4 GWh	1 735 GWh	År

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Förskolenämnden ska i samråd med stadsdelsnämnderna revidera riktlinjer för mat, måltider och fysisk aktivitet i kommunala förskolor i Stockholms stad, i linje med stadens reviderade strategi för god, hälsosam och klimatsmart mat. Riktlinjerna ersätter stadsdelsnämndernas befintliga riktlinjer	2025-01-01	2025-12-31
Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen och stadsdelsnämnderna utreda förutsättningarna för ett stärkt klimatarbete i stadsdelsnämnderna, med fokus på involvering och delaktighet	2025-01-01	2025-12-31
Stadsdelsnämnderna ska utifrån stadens styrdokument avseende miljö och klimat redovisa hur de jobbar lokalt med implementeringen av programmen	2025-01-01	2025-12-31
Trafiknämnden ska i samarbete med stadsdelsnämnderna och Stockholm Vatten och Avfall AB utreda vad som krävs och påbörja åtgärder för att efterkomma kravet på källsortering på välbesökta platser såsom parker och torg i enlighet med förordning (2022:1274) om producentansvar för förpackningar	2025-01-01	2025-12-31

Nämndmål: 2.1.1 Kungsholmens verksamheter är energieffektiva och resurssmarta med låg påverkan på klimatet

Beskrivning

Genom att arbeta tillsammans tillvaratas den kompetens och förmåga som finns i förvaltningen och i staden för att nå de förväntade resultaten. Kompetensutveckling av förvaltningens medarbetare med fokus på chefer och inköpare ska stödja arbetet.

Omställningen mot ett hållbart samhälle är rättvis, inkluderande och tillgänglig för alla. Fokus ska ligga på lokala projekt genom att betona Kungsholmen-specifika insatser i kommunikationen för att göra informationen mer relevant och engagerande för invånarna. Det kan vara information om Kungsholmens möjligheter till återvinning, återbruk och andra hållbarhetsaktiviteter, liksom information som underlättar att minska användningen av skadliga kemikalier.

Kungsholmsbor ska bli delaktiga och ha inflytande genom det fortsatta arbetet med projektet Scale, och den gemensamma lokala omställningsarenan där förvaltningen, näringslivet och civilsamhället samarbetar för förbättrad hälsa och lägre klimatpåverkan. Förvaltningen har sökt EU-medel för att i projektet Closer tillsammans med Sweco arbeta med innovativa arbetssätt, tillfällig arkitektur och matkultur för äldre med Bolinders plan som nav.

Förvaltningens projekt Hållbar äldreomsorg på Kungsholmen fortsätter under året. Där är fokus på plast och engångsartiklar, ekologisk och klimatsmart mat, kemikalier, återvinning och städ, samt dialog och inkludering av de äldre. Hållbarhet ska införlivas i ordinarie rutiner och arbetssätt exempelvis vid användning av engångsmaterial och vid inköp av livsmedel.

Förvaltningen ska under året utveckla arbetet med inköp under aktiviteten Hållbara inköp (3.7). Målet är att klimatpåverkan från förvaltningens konsumtion ska halveras fram till år 2030. Förvaltningen ska begränsa inköp till det som är nödvändigt och maximera möjligheten för återanvändning samt delning av inventarier, fordon, lokaler och fastigheter. Stocket ska vara förstahandsalternativ vid inköp av möbler och inventarier och återbruket ska öka. I förvaltningens inköpsprocess ska de hållbarhetskrav som ställs vara relevanta och enhetliga och avtalsuppföljningen ska vara systematisk och kontinuerlig. Kompetenshöjande insatser för förvaltningens medarbetare ska utvecklas för att öka kunskapen om hållbara inköp, samt att säkerställa inköpsprocessen och dess uppföljning.

Det systematiska arbetet med att minska inköp och användning av engångs- och förbrukningsartiklar i plast fortsätter. Skadliga material och plaster ska fasas ut i miljöer där barn, unga, äldre samt personer med funktionsnedsättning vistas. Förvaltningen ska förebygga att avfall uppstår genom minskad användning av engångsprodukter och onödiga plastprodukter samt verka för att en större andel produkter och material återanvänds eller återvinns. Kunskapen om och möjligheterna till avfallsminimering, återanvändning och källsortering i förvaltningens verksamheter ska öka.

Klimatpåverkan från livsmedel och måltider ska fortsatt minska genom ökad mängd vegetabilier och baljväxter, och regelbundet uppföljning av varje verksamhet som köper in livsmedel i systemet Tendmill. Nätverksmöten och utbildningsinsatser fortsätter inom tema "God, hälsosam och hållbar mat", med fokus på inköp. Förvaltningen deltar i projektgruppen för framtagandet av stadens uppdaterade livsmedels- och måltidsstrategi och ett gemensamt nätverk för förvaltningens livsmedel och måltider ska samverka under året. Matsvinnet ska minska, och mätningar görs vår och höst i de verksamheter som hanterar mat. Statistik från

upphandlade måltidsentreprenörer följs upp regelbundet. Allt matavfall som ändå uppstår ska återvinnas.

Arbetet med energieffektiviseringar ska intensifieras. I samverkan med fastighetsägarna fortsätter det kontinuerliga arbetet med energieffektivisering och driftoptimering i stadens samtliga verksamheter, bland annat genom effektiviserad ventilation och uppvärmning samt utbyte av äldre vitvaror och belysning där så behövs med stöd av sökta klimatmedel. Arbetet med att kartlägga el-abonnemang och energiförbrukning fortsätter. Förvaltningen ska också säkerställa att berörd personal har erforderlig kunskap om energi-besparingsåtgärder i sina verksamheter.

Arbetet kopplar till flera mål i Agenda 2030, som mål 3: God hälsa och välbefinnande, mål 7: Hållbar energi, mål 10: Minskad ojämlikhet, mål 11: Hållbara städer, mål 12: Hållbar konsumtion och mål 13: Bekämpa klimatförändringarna.

Förväntat resultat

Kunskap om vikten av hållbara upphandlingar och inköp ökar.
Förbrukningen av plast- och engångsprodukter minskar.
Flergångs- och returalternativ väljs i högre grad.
Återbruket ökar och Stocket är förstahandsalternativ vid inköp av möbler och inventarier.
Alla avfallsfraktioner återvinns i verksamheternas lokaler.
Klimatbelastningen från livsmedel och måltider minskar.
Verksamheternas matsvinn inklusive kökssvinn minskar.
Allt matavfall som ändå uppstår återvinns.
Energiförbrukningen i nämndens lokaler minskar.
Andelen återbrukat material som används i parkupprustningar och vid underhåll av parkmiljöer ökar.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Alla verksamheter fasar ut alla onödiga inköp av plast- och engångsprodukter, inklusive engångshandskar i kök.	2025-01-01	2025-12-31
Digital miljöutbildning för chefer	2025-01-01	2025-12-31
Förvaltningens medarbetare som har sin arbetsplats i kontorslokal arbetar utifrån checklistan för Hållbara kontor	2025-01-01	2025-12-31
Äldreomsorgen minskar fortsatt onödig förbrukning av engångshandskar i alla verksamheter, inklusive kök, inom projektet Hållbar äldreomsorg på Kungsholmen	2025-01-01	2025-12-31

KF:s mål för verksamhetsområdet: 2.2 Stockholm ska vara en stad där den biologiska mångfalden ökar

Stadsdelsnämnden bidrar till kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet genom att nämndens verksamheter genomför insatser som ökar den biologiska mångfalden och stärker nämndens verksamheter vid extremväder.

Nämnden ska implementera Miljöprogram 2030, under detta mål med målen:

1. En rättvis och inkluderande omställning
3. Ett Stockholm med livskraftiga ekosystem
4. Ett klimatanpassat Stockholm.

Förvaltningen arbetar med att stärka den biologiska mångfalden i parker och grönområden och att på olika sätt kommunicera dessa åtgärder för invånare och besökare. Under året ska bland annat skötseln av vissa gräsytor till ängsytor/slåtterytor fortsätta ställas om. Nya ytor ska ställas om till slätter och nyanlagda ängsytor vid Rålambshovsleden och vid Tekniska nämndhuset ska etableras. Arbetet med informationsskytning på platser där åtgärder för stärkt biologisk mångfald genomförts fortsätter. Förvaltningen ska ansöka om medel för extra etableringsskötsel av de brynmiljöer och buskytor som anlagts på Smedsudden och om medel för att arbeta med friställning av ek i Kristinebergsparken. I de planeringsplaner som tas fram i parkförnyelseprojekt är fokus på ett varierat växtmaterial som gynnar insektsliv och biologisk mångfald.

För att åstadkomma ett hållbart trädbestånd fortsätter arbetet med att besikta, inventera och mäta in träd i syfte att planera för återplantering samt föryngring av trädbeståndet och god vitalitet hos befintliga träd. Till följd av torra somrar har många träd, buskar och perenner i parkerna dött eller skadats. Almsjukan har också gjort att många träd tagits ned. Förvaltningen arbetar därför systematiskt med att återplantera träd, och annat växtmaterial såsom buskar och perenner. I de sällsynta fall då träd tvingats tas ned i anlagda parker, arbetar förvaltningen med principen att plantera två nya träd då det är möjligt. Förvaltningen ansöker om extra medel under året för att kunna återplantera träd som fällt till följd av almsjukan. Medel ansöks för återplantering bland annat kring amfiteatern och parkleken i Rålambshovsparken, vid Västerbroplan och längs Norr Mälarstrands parkstråk.

Som stöd i investeringsplanering och i löpande drift och underhåll av parker och grönområden används SÅF (stadsdelsvisa åtgärdsförslag för biologisk mångfald). I SÅF:en finns utpekade områden där arbetet med ökad biologisk mångfald är särskilt angeläget. I remissvar och genom medverkan i stadsutvecklingsprojekt verkar förvaltningen för att nya parker bidrar till att gynna/stärka biologisk mångfald. Stadsodling kan främja biologisk mångfald och bidra till social hållbarhet. Arbetet fortgår med att utveckla rutinerna för stadsodling i parker och grönområden med stöd från stadens nya program för stadsnära odling.

Inom ramen för aktiviteten "*God, hälsosam och hållbar mat*" fortsätter nämndens arbete med livsmedel och måltider i enlighet med stadens reviderade livsmedels- och måltidsstrategi, där förvaltningen också ingår i projektgruppen. Kontinuerliga utbildningsinsatser och förvaltningsövergripande nätverksmöten är fortsatt riktade mot inköpsprocesserna, i enlighet med förvaltningens gemensamma aktivitet Hållbara inköp (3.7).

Klimatanpassning

I arbetet med klimatanpassning spelar samverkan en central roll. Stödfunktioner till stadens verksamheter ska inrättas för att stötta i arbetet med verksamhetsanpassning och att reducera risker vid extrema väderhändelser samt initiera samarbeten med externa aktörer såsom myndigheter, fastighetsägare och verksamhetsägare i syfte att åstadkomma gemensamma lösningar på identifierade risker. Den kartering som tagits fram över möjliga konsekvenser av väderhändelser på Kungsholmens ligger till grund för verksamheternas fortsatta förebyggande arbete.

Med en klimatutveckling som ger högre temperaturer och ett förändrat nederbördsmonster får stadens grönska en allt viktigare roll för att vi ska kunna leva och må bra i staden. Parker och natur fungerar som en livsviktig infrastruktur som bland annat fördröjer dagvatten, dämpar buller och reglerar temperaturen. Klimatanpassning och dagvattenhantering är en integrerad del av respektive upprustningsprojekt i parker och grönområden som förvaltningen genomför. Förvaltningen samverkar med trafikkontoret och Stockholm Vatten och Avfall (SVOA) i de

fall behov finns att leda och ta hand om dagvatten från till exempel gatumark till en närliggande park eller grönområde. Arbetet fortgår i enlighet med framtagna skyfallsstrategi och åtgärdsprogram för staden, och förvaltningen samråder med trafikkontorets skyfallsstrategier vid parkupprustningar. Biokol används i växtbäddar där det är lämpligt och möjligt, i syfte att förbättra bland annat jordstrukturen och bidra till ökad koldioxidlagring.

Under året fortsätter arbetet med solskydd på lekplatser och särskilda klimatinvesteringsmedel ansöks detta år för Pontonjärparkens lekplats. Syftet med projektet är att minska sårbarheten vid värmebölja. Nämnden ansöker även om klimatinvesteringsmedel för att rusta upp befintliga och/eller installera nya dricksvattenfontäner i en till två parker inom stadsdelsområdet.

Indikator	Årsmål	KF:s årsmål år 2025	Periodicitet
 Andel inköpta ekologiska livsmedel i kronor	70 %	70 %	År

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
 Stadsdelsnämnderna ska fortsätta öka andelen höggräs vid ytor som inte används för rekreation. Detta genom att i första hand anlägga ängsmark, i andra hand genom att minska antalet klipptillfällen i stor omfattning, i syfte att skapa sammanhängande ängsstråk, öka biologisk mångfald och minska driftkostnader för klippning	2025-01-01	2025-12-31

Nämndmål: 2.2.1 Kungsholmen är en grön och resilient stadsdel med hög biologisk mångfald

Beskrivning

De förväntade resultaten nås genom skötsel och åtgärder som gynnar den biologiska mångfalden och stärker ekosystemtjänster och bidrar till Kungsholmen som en grön och resilient stadsdel.

För att åstadkomma ett hållbart trädbestånd fortsätter arbetet med att besikta, inventera och mäta in träd för att kunna planera för återplantering och förnyring av trädbeståndet. Förvaltningen arbetar systematiskt med att återplantera träd. Parker sköts enligt framtagna skötselplaner för ökad biologisk mångfald. Andelen höggräs ska öka vid ytor som inte används för rekreation i syfte att öka biologisk mångfald, minska driftskostnader och klimatpåverkan vid klippning. Höggräs åstadkoms genom en kombination av att anlägga ängsmark och i stor omfattning minska antalet klipptillfällen. Parker och grönområden anpassas till nya klimatförutsättningar och bidrar till stadens hantering av skyfall och värmeböljor.

Förvaltningen ökar fokus på inköpsprocessen av ekologiska livsmedel genom kontinuerliga utbildningsinsatser och förvaltningsövergripande nätverksmöten för att identifiera de utvecklingsområden som finns för att öka andelen inköpta ekologiska livsmedel. Inköpta livsmedel ska också vara producerade i nivå med svenska djurskyddsregler och med god djurhållning samt med restriktiv användning av antibiotika.

Verksamheterna arbetar vidare med sitt förebyggande arbete inför eventuella värmeböljor och skyfall. De verksamhetsspecifika åtgärder som identifierades av verksamheterna i kartläggning och RSA (risk- och sårbarhetsanalys) under 2024 ska åtgärdas under året. Förvaltningen söker samverkan i staden för fortsatt utredning kring klimatanpassning och inväntar de stöd-

funktioner till stadens verksamheter som ska inrättas för att stötta i arbetet med verksamhetsanpassning och att reducera risker vid extrema väderhändelser.

Arbetet sker i enlighet med Agenda 2030, mål 3: God hälsa och välbefinnande, mål 10: Minskad ojämlikhet, mål 11: Hållbara städer, mål 12: Hållbar konsumtion, mål 14: Hav och marina resurser, mål 15: Ekosystem och biologisk mångfald samt mål 17: Genomförande och globalt partnerskap.

Förväntat resultat

Biologisk mångfald och ekosystemtjänster synliggörs och stärks i parker och grönområden. Andelen ekologiska livsmedel fortsätter att öka mot målet 70 %.

Inköpta livsmedel ska vara producerade i nivå med svenska djurskyddsregler och antibiotikalagstiftning.

Verksamheterna genomför åtgärder för att skapa resiliens mot potentiella skyfall och värmeböljor.

Utemiljöer på särskilda boenden ska vara klimatanpassade med solskydd som ger svalka. Stadsdelsområdets parker, grönområden och verksameters utemiljöer motverkar negativa effekter av värmeböljor och skyfall för boende och besökare i stadsdelsområdet.

Förmågan att hantera skyfall och värmeböljor har förbättrats i parker, grönområden och i verksamheternas utemiljöer.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Medarbetare som köper in och beställer livsmedel och måltider arbetar aktivt med det förvaltningsgemensamma temat God, hälsosam och hållbar mat	2025-01-01	2025-12-31

KF:s mål för verksamhetsområdet: 2.3 Stockholm ska vara en stad där framkomligheten ökar och utsläppen minskar

Stadsdelsnämnden bidrar till kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet genom att nämndens verksamheter arbetar för att staden ska vara en fossilfri organisation 2030.

Nämnden ska implementera Miljöprogram 2030, under detta mål med målen:

- 1: En rättvis och inkluderande omställning
2. Ett Stockholm utan globalt klimatavtryck
7. Ett Stockholm med frisk luft och god ljudmiljö

och Klimathandlingsplan 2030 med omställningsarenorna:

- Agera för en rättvis och inkluderande omställning
- Driva på för hållbara och fossilfria transporter.

Medarbetare och chefer följer stadens antagna *Rese- och mötespolicy*, och eventuella flygresor ska kompenseras genom det stadsövergripande systemet för intern klimatväxling. Tjänsteresor följs upp årligen utifrån ett klimatperspektiv såväl som ett kostnadsperspektiv.

Miljökrav ställs i avtal med parkdrift- och anläggningsentreprenaden. Dessa innehåller bland annat krav på drivmedel till fordon och arbetsmaskiner, användningen av kemiska produkter samt andra material och varor. Under året kommer även miljörevisioner av verksamhetens upphandlade entreprenörer att genomföras och utvecklingsarbetet gällande kvalitet och miljö tillsammans med anläggningsentreprenören fortsätter, där bland annat resultatet från redan utförda miljörevisioner ligger till grund. Förvaltningen samarbetar med entreprenörerna för

att skapa en mer effektiv logistik för minskade transporter samt inhämtar goda exempel genom omvärldsbevakning och arbetar för att inspirera entreprenörer att använda fossilbränslefria maskiner och verktyg.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
 Stadsdelsnämnderna ska ta fram handlingsplaner för utfasning av fossila bränslen i stadsmiljöverksamheten till 2030	2025-01-01	2025-12-31

Nämndmål: 2.3.1 Kungsholmens verksamheter använder klimatsmarta och resurseffektiva resor och transporter

Beskrivning

De förväntade resultaten nås genom att Kungsholmens verksamheter och medarbetare använder klimatsmarta transportsätt såsom cykel, gång och kollektivtrafik vid leveranser, transporter och i tjänsteresor.

Förvaltningens medarbetare ska följa stadens Rese- och mötespolicy. Förvaltningen ska årligen följa upp tjänsteresor, utifrån ett klimatperspektiv såväl som ett kostnadsperspektiv.

Klimatsmarta och miljöeffektiva leveranser och transporter efterfrågas vid beställning och upphandling. Förvaltningen ska fasa ut resterande användning av fossila drivmedel i stadens egna fordon samt i alla upphandlingar ställa krav på eldrift för fordon och när det är möjligt för arbetsmaskiner i första hand och i andra hand biodrivmedel. Cykelåkeri används i första hand där det är möjligt. Verksamheterna använder elcyklar för transport av matlådor. Elcyklar och elbilar finns att tillgå. När resor sker med taxi eller hyrbil efterfrågas elbilar. Bilpooler används inom socialtjänstavdelningen.

Samarbetet fortgår med drift- och anläggningsentreprenör i park för en effektivare logistik och för att minska transporter, samt för att inspirera till att använda fossilbränslefria maskiner och verktyg.

Arbetet med klimatsmarta och resurseffektiva resor och transporter kopplar till flera mål i Agenda 2030 så som mål 3: God hälsa och välbefinnande, mål 10: Minskad ojämlikhet, mål 11: Hållbara städer, mål 12: Hållbar konsumtion och mål 13: Bekämpa klimatförändringarna.

Förväntat resultat

Förvaltningens medarbetare följer stadens Rese- och mötespolicy.

Cykel, gång och kollektivtrafik används i första hand vid kortare tjänsteresor.

Verksamheterna använder el-cyklar för transport av matlådor när det är möjligt.

Verksamheternas transporter är klimatsmarta, och cykelåkeri används i första hand.

Krav ställs på fossilfria transporter i all verksamhet, inklusive för personer med funktionsnedsättning samt i äldreomsorgen, oavsett driftsform.

För inrikes resor ska alltid tåg prioriteras.

KF:s mål för verksamhetsområdet: 2.4 Stockholmarnas hälsa ska främjas genom ren luft, rent vatten och giftfria miljöer

Stadsdelsnämnden bidrar till kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet genom att nämndens verksamheter arbetar för att kungsholmsbornas hälsa ska främjas genom ren luft, rent vatten och giftfria miljöer.

Nämnden ska implementera Miljöprogram 2030, här med målen:

- 1: En rättvis och inkluderande omställning
3. Ett Stockholm med livskraftiga ekosystem
6. Ett giftfritt Stockholm.

Nämnden bidrar till hälsosamma och giftfria miljöer genom att aktivt arbeta för en stadsdel fri från skadliga, svårnedbrytbara och hormonstörande material och ämnen, med särskilt fokus på barn, unga, gravida och andra särskilt utsatta målgrupper. Nämnden ska i olika sammanhang ge information som underlättar för stockholmarna att minska användningen av skadliga kemikalier.

Endast miljömärkta kemikalier köps in. Registrering av kemiska produkter i stadens kemikaliehanteringssystem Chemsoft sker regelbundet på alla enheter. Skadliga material, plaster och kemikalier fasas ut.

Nämnden bidrar till kommunfullmäktiges mål genom att använda miljövänligt material i parkerna och byter successivt ut gammalt material som inte uppfyller stadens miljökrav. Förvaltningen arbetar med omvärldsbevakning och uppföljning av anläggningar för att öka kunskapen om hållbara materialval och cirkularitet. Vid underhåll och upprustningar inventeras befintligt material i parkerna i syfte att byta ut till mer miljömässigt hållbara alternativ där det behövs. Vid upprustning av parker utreds även möjligheten till förbättrad dagvattenhantering och befintliga dagvattenanläggningar, såsom stenkistor, ses kontinuerligt över i parkerna.

I enlighet med gällande Lokalt åtgärdsprogram för vattenförekomsten Mälaren-Riddarfjärden ansöker nämnden om medel för att vidare utreda och ta fram ett program för utformning av en våtmark/vik för fisklek samt ny gångbro i den nedre delen av Fredhällsparken, vid Tranebergs sund. Syftet är att förbättra de akvatiska livsmiljöerna för rovfisk, stärka biologisk mångfald, återskapa en kulturhistorisk miljö och stärka rekreativa värden. Nämnden ansöker även om medel för inköp och installation av kapacitetsstarka, slutna skräpkorgar vid Kristinebergsklipporna, för att på vis kunna minska andelen skräp som hamnar i vattnet.

Inom ramen för det pågående arbetet med Karlbergskanalens strandpromenad kommer de stenmassor som planeras läggas ut i vattnet som tryckbank anpassas för att även bilda ett grundområde som kan förbättra de akvatiska livsmiljöerna. I projektet kommer också arbete fortgå med planering för sanering av förorenad mark i anslutning till Västermalms båtklubb.

Indikator	Årsmål	KF:s årsmål år 2025	Periodicitet
 Andel avslutade bygg- och anläggningsentreprenader där varor miljöbedömts och loggats i Byggvarubedömningen	100 %	Tas fram av nämnd/styrelse	År
Kommentar Förvaltningen utgår från investeringsprojekt gällande bygg- och anläggning med ett gränsvärde på minst 2 mnkr. Målvärdet sätts utifrån andel projekt som byggvarubedömningen har använts i utav totala andel projekt.			

Nämndmål: 2.4.1 Gifffria miljöer, ren luft och rent vatten främjar kungsholmsbornas hälsa

Beskrivning

De förväntade resultaten nås genom att verksamheterna bedriver ett systematiskt och regelbundet arbete för att fasa ut skadliga, svårnedbrytbara och hormonstörande ämnen.

De kommunala förskolorna arbetar utifrån miljöförvaltningens vägledning för kemikaliesmarta förskolor. Vägledningen hjälper personalen att ha en hög medvetandenivå om skadliga kemikalier i barns vardag och hur de undviks. Den används för att rensa bort riskmaterial och göra medvetna val vid inköp. Vägledningen används också vid projekteringen av nya förskolor för att säkerställa att inredningen är lämplig för barn. Förvaltningen kommer att genomföra åtgärder genom de medel som staden fördelar för kemikaliesmarta förskolor.

Enhetliga och relevanta krav ska ställas vid upphandling, och miljömärkta varor ska väljas vid inköp. Endast miljömärkta och parfymfria tvättmedel, diskmedel, städprodukter och hygienprodukter köps in, utom i de fall då det finns synnerliga skäl till undantag. Ge information som underlättar för Stockholmarna att minska användningen av skadliga kemikalier i äldreomsorgen och socialtjänstens verksamheter. Det pågående arbetet med kemikaliesmarta förskolor ska intensifieras. Arbetet med kemikalier är också kopplat till utfasning av skadliga plast- och engångsprodukter under 2.1.

Registrering av kemiska produkter i kemikaliesystemet Chemsoft sker regelbundet på alla förvaltningens enheter, med kontinuerlig utfasning av kemikalier som markerats gula eller röda i Chemsoft. I slutet av året ska förbrukad mängd av gul- och rödmärkta kemikalier anges i Chemsoft.

Arbetet sker i enlighet med flera mål i Agenda 2030 som mål 3: God hälsa och välbefinnande, mål 6: Rent vatten, mål 10: Minskad ojämlikhet, mål 11 Hållbara städer och samhällen, mål 14: Hav och marina resurser, samt mål 15: Ekosystem och biologisk mångfald.

Förväntat resultat

Kemikalieprodukter som köps in (bland annat disk-, tvätt-, städ- och hygienprodukter) är miljömärkta och parfymfria.

Stadens kemikaliehanteringssystem Chemsoft används regelbundet och systematiskt i alla verksamhetslokaler.

Kemikalier som får gula och röda markeringar i Chemsoft fasas kontinuerligt ut.

Skadliga material och plaster fasas kontinuerligt ut.

Material i parkerna är miljövänliga och miljömässigt hållbara.

Lokalt omhändertagande av dagvatten i parkerna bidrar till fördröjning och rening av dagvattnen.

3. Arbetsområden

Agenda 2030

Genomförandet av Agenda 2030 och de 17 hållbarhetsmålen ska bidra till att främja helhets-tänkande och att ta till vara ny kunskap och nya innovationer. Målen är integrerade, odelbara och beroende av varandra. Arbetet ska använda kraften i ordinarie processer och stimulera till samverkan, stärka synergier och överbrygga organisatoriska gränser i stadens och förvaltningens verksamheter. För att åstadkomma en utveckling som tydligt styr mot de 17 målen behövs beslut och ställningstaganden som drar åt samma håll. Stadens medarbetare behöver också arbeta tillsammans med stockholmarna, näringsliv, myndigheter, civilsamhälle, akademi samt övriga regionala, nationella och internationella aktörer. 2025 har KF ett mål som kopplar direkt till Agenda 2030, mål 3.7, där också miljö och klimat är relevant.

2025 Verksamhetsplan Kungsholmens stadsdelsnämnd

3.7 Stockholm ska vara en öppen, jämställd och demokratisk stad som samarbetar internationellt

Förväntat resultat

- Relevanta beslutsunderlag innehåller analyser utifrån barnrättsperspektiv, jämställdhet och tillgänglighet
- Rådens synpunkter och förslag uppmärksammas och tas tillvara
- Kunskapen om vikten av hänsyn till hållbarhetsaspekter vid inköp ökar
- Synpunkter tas om hand och bidrar till kvalitetsutveckling
- Brukar- och medborgardialoger genomförs i alla verksamheter
- Anhöriga ges stöd utifrån lokala anvisningar
- Kungsholmsbor har högt förtroende för stadsdelsförvaltningen.

Stadsdelsnämnden bidrar till kommunfullmäktiges mål för verksamhetsområdet genom att nämndens verksamheter arbetar för ett öppet, jämställt och demokratiskt Kungsholmen.

Nämnden arbetar förebyggande mot diskriminering, värnar mänskliga rättigheter och utvecklar demokratiarbetet. Alla som kommer i kontakt med nämndens verksamheter ska bemötas med respekt. Service och tjänster håller en god kvalitet, synpunkter tas om hand och dialog och samverkan med både kungsholmsbor, civilsamhället och företagare som verkar inom stadsdelsnämndområdet ska utvecklas. Verksamheterna är öppna, jämställda och demokratiska. För att möta dagens och morgondagens utmaningar arbetar nämnden med ständiga förbättringar, innovation och digitalisering. Genom att identifiera utmaningar inom verksamheterna utvecklas förutsättningarna för att möta dessa med innovativa hållbara lösningar och arbetssätt.

För att förtroendet för nämnd och förvaltning ska öka, stärks kommunikationen och informationen ut till invånare och verksamma på Kungsholmen. Förutom information om möjlighet till delaktighet och inflytande genom medborgardialoger kommer informationen ut till invånare stärkas kring det brottsförebyggande arbetet. Nämnden fortsätter även arbetet med att göra stadens kanaler och verktyg som exempelvis *tyck-till-appen*, medborgarundersökning och medborgarförslag kända och mer nyttjande. Arbetet fortgår för en förvaltningsgemensam synpunkt- och klagomålshantering med möjlighet att lämna dessa digitalt. Förvaltningen deltar därutöver i en stadsövergripande arbetsgrupp för att se över hur en gemensam struktur för handläggning av inkomna synpunkt- och klagomålshantering kan tas fram i ILS-webben.

Agenda 2030

Nämnden har en stor del av ansvaret för genomförandet av de 17 globala målen i Agenda 2030, genom att flera av nämndens grunduppdrag är direkt eller indirekt kopplade till de specifika målen i agendan. De beslut och insatser som nämnden ansvarar för utgår från individens lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsidentitet, ålder, ursprung, etnicitet, sexuell läggning eller funktionsnedsättning. Arbetet utgår från stadens nya program för mänskliga rättigheter med handlingsplan mot rasism. Även miljö och klimat ingår i Agenda 2030, utifrån stadens olika program (se mål 2).

Jämställdhet och jämlikhet

Ett jämställdhetsperspektiv ska finnas med i både beslut och genomförande. För att följa var resurserna går och vilken effekt de får, är resultatet för flertalet indikatorer könsuppdelade. Den könsuppdelade statistiken ska möjliggöra analyser av hur resurserna används och dess effekter. Olikheter mellan könen uppmärksammas och analyser av resultaten genomförs för att utröna om skillnaderna är relevanta eller om åtgärder behöver genomföras för en ökad jämställdhet. Ibland är det svårt att se orsakssamband. Resultaten får då följas under en längre tid för att bättre kunna analysera könsskillnader mellan pojkar och flickor, kvinnor och män i syfte att upptäcka mönster och tillsätta riktade åtgärder.

Barns rättigheter

Oavsett barnets familjesituation, könsidentitet, religion eller funktionsnedsättning ska barnets rättigheter tillgodoses. En grundläggande princip i barnkonventionen handlar om barnets bästa och innebär att i alla beslut som rör barn, ska det i första hand beaktas vad som är barnets bästa. Inom socialtjänsten görs barn och unga delaktiga under processens gång och får information om socialtjänstens uppdrag, varför de är aktuella för utredning och uppmanas ge sin syn på saken. Barnchecklistor och barnkonsekvensanalyser är verktyg som kan användas i arbetet med att systematiskt pröva barnets bästa. Arbetet utgår från barns rättigheter i enlighet med FN:s barnkonvention samt stadens *Program för barnets rättigheter och inflytande 2018–2022*.

Hbtqi

Nämndens grupp- och servicebostäder utvecklas ständigt utifrån brukarnas behov på respektive boende. Under 2025 fortsätter verksamheterna med Sjämnmärkt LSS för att säkerställa kunskap om åldrande och demenssjukdom vid intellektuell funktionsnedsättning. Vidare ska en HBTQI-certifiering genomföras på fyra grupp- och servicebostäder.

Miljö och klimat

Förvaltningen vill skapa en transparent och kontinuerlig dialog med stockholmarna, så att en rättvis omställning mot ett hållbart samhälle är inkluderande och tillgänglig för alla, bland annat genom projektet SCALE Stockholm. Där ingår Kungsholmen som en av sex stadsdelar där staden ska utveckla fem lokala omställningsarenor till 2030. Klimatpåverkan från nämndens konsumtion ska halveras till 2030. Under året kommer en genomlysning göras av nämndens inköp, ur olika perspektiv, genom innovation och samverkan mellan olika funktioner i organisationen som berörs av inköpsprocesserna.

3.7.1

De förväntade resultaten nås genom att arbeta för att alla verksamheter lever upp till mänskliga rättigheter och är fria från diskriminering, kungsholmsbors synpunkter och förslag tas tillvara samt genom att vidareutveckla arbetet med jämställdhet, jämlikhet, nationella minoriteter, funktionshinderperspektivet och barnrättsperspektivet. Arbetet ska bedrivas i enlighet med bland annat det kommande programmet för mänskliga rättigheter med tillhörande handlingsplaner, program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning samt handlingsplan för en äldrevänlig stad.

Barnrättsperspektivet och det enskilda barnets delaktighet är centralt i verksamheter där barn berörs. För att säkerställa att barnets bästa beaktas vid beslut om insats för den vuxne ska arbetet med barnkonsekvensanalyser utvecklas. Barn till anhöriga med beroendeproblematik och/eller någon form av funktionsnedsättning ska erbjudas eget stöd i syfte att öka barnets delaktighet och handlingsutrymme. Barnets delaktighet förstärks också genom möjligheten att lämna synpunkter och klagomål i en framtagna blankett specifikt för barn och unga.

Barnen på förskolorna ges möjlighet att utveckla resiliens för att skapa tilltro och tillit den egna förmågan i med- och motgångar.

Förvaltningen vill skapa en transparent och kontinuerlig dialog med stockholmarna, så att en rättvis omställning mot ett hållbart samhälle är inkluderande och tillgänglig för alla. Projektet Scale och det sökta EU-projektet Closer beskrivna under 2.1 riktar sig i olika konstellationer till äldre, anhöriga till äldre, medarbetare inom äldreomsorgen, medarbetare inom privat äldreomsorg samt så småningom också civilsamhälle och näringsliv, med gemensamt fokus på hälsosam och hållbar mat, och minskad plastförbrukning.

Klimatpåverkan från nämndens konsumtion ska halveras till 2030. Under året kommer en genomlysning göras av nämndens inköp, ur olika perspektiv, genom innovation och samverkan mellan olika funktioner i organisationen som berörs av inköpsprocesserna. Aktiviteten Hållbara inköp kopplar till flera mål i verksamhetsplanen (2.1 - 2.4, 3.5, 3.6) och ligger under mål 3.7 för att betona kopplingarna till Agenda 2030 och ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet, inkluderat välfärdsbrott. Hållbara inköp handlar för förvaltningen om att om att välja produkter och tjänster som är bra för både människor och planeten, utan att äventyra framtida generationers möjlighet att tillgodose sina behov. Utvecklingsarbetet innebär att öka medvetenheten inför inköp, säkerställa inköpsprocessen och dess uppföljning och utbildna medarbetarna om relevanta aspekter av inköp.

Tryggheten i stadsdelsområden utvecklas i samverkan och beredskapen inom verksamheterna stärks. Trygghetsvandringar initieras där det finns behov och kungsholmsbors och besökares synpunkter tas omhand.

Delaktighet, inkludering och dialog med de verksamheterna är till för som invånare, nämndens råd, förenings- och näringsliv är viktigt. Dialogen bidrar till kvalitetsutveckling. Verksamheterna uppmanas till att utveckla resultat- och medborgardialoger och vara aktiva i olika sociala kanaler. En viktig del i arbetet att säkerställa de mänskliga rättigheterna är även kompetenshöjande insatser för medarbetare, samt att som arbetsgivare säkerställa att mänskliga rättigheter efterlevs internt på arbetsplatsen och bland medarbetarna.

Nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur ska främjas, genom att bland annat uppmärksamma nationella minoriteters nationaldagar eller högtider inom äldreomsorgens enheter enligt Agenda 2023 mål 10, minskad ojämlikhet. Nationella minoriteter bjuds in till samverkan för att erbjuda informationsutbyte och möjlighet till inflytande i frågor som rör deras rättigheter.

Under 2025 ska en fördjupande föreläsning genomföras inom HBTQI och normkritiskt tänkande inom äldreomsorgen utifrån den handlingsplan som finns framtagen. Särskilt fokus ska läggas på sexuell hälsa bland omsorgstagare genom ökad kunskap bland omsorgspersonal på särskilda boenden.

Anhörigkonsulenterna ska erbjuda information om det anhörigstöd som förvaltningen, staden och intresseorganisationer erbjuder till exempel samtalsgrupper. De lokala anvisningarna för anhörigstöd som togs fram under 2024 ska revideras när stadens nya program för anhörigstöd är beslutat.

Arbetet med ständiga förbättringar, innovationer och digitalisering utgår från stadens Kvalitetsprogram. Kunskapshöjande insatser utgör en central del för att skapa förutsättningar för avdelningarna att initiera och driva innovationsprocesser. Förvaltningens kvalitets- och innovationsgrupp arbetar vidare med att skapa strukturer för det förvaltningsövergripande innovationsarbetet. Under 2024 påbörjades ett innovationsprojekt utifrån en identifierad utmaning, modellen Design thinking används och arbetet kommer fortsätta under 2025.

Indikator

Andel med förtroende för stadsdelsförvaltningen i det område där man bor – 39 %

Aktiviteter

Förvaltningen fortsätter innovationsarbetet utifrån identifierad utmaning

Förvaltningen ska revidera de lokala anvisningarna för anhörigstöd utifrån Stockholms stads nya program för anhöriga samt fortsätta dess implementering

Hållbara inköp

Implementera en förvaltningsövergripande synpunkt- och klagomålshantering

MR-programmet och handlingsplan mot rasism implementeras under året

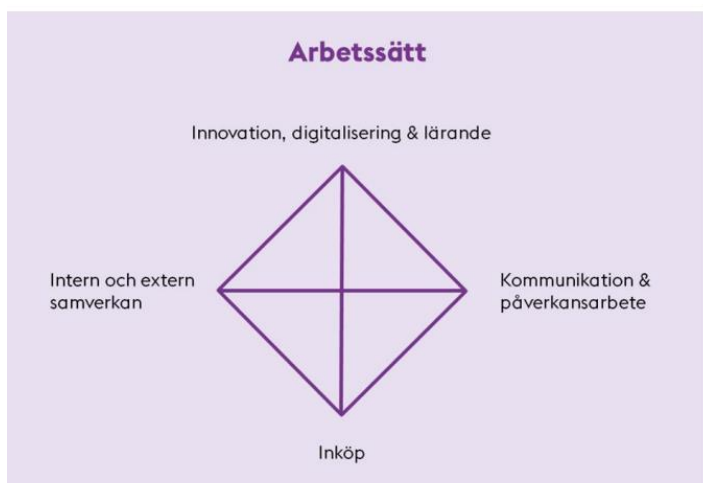
Se över möjligheten till att revidera broschyren "Kungsholmen i korthet" för att informera kungsholmsborna om förvaltningens arbete

Socialtjänstavdelningens myndighetsutövande verksamheter utvecklar stöd till barn som har anhöriga med beroendeproblematik och/eller funktionsnedsättning.

Arbetssätt

För att lyckas med klimat- och miljöarbetet behövs en bredd av verktyg och utvecklade arbetssätt. Inköp är betydelsefullt för att uppnå majoriteten av miljöprogrammets mål. Staden är en stor köpare och det finns stor potential att göra en miljönytta via stadens inköp. Samverkan behöver utvecklas såväl internt inom stadens organisation som externt med bland annat näringsliv, civilsamhället och akademien. Stadens interna och externa kommunikation är en viktig strategisk process som ger stöd för att nå målen i programmet och som dessutom påverkar hur vårt arbete och staden uppfattas. Innovation, digitalisering och lärande behövs för att tillvarata digitaliseringens möjligheter, inkludera nya arbetssätt, utveckla tjänster för invånare och näringsliv och för att sprida kunskap om det arbete som utvecklats. Ytterligare en nyckel för att lyckas med omställningen är att Stockholms stads verksamheter systematiskt fördjupar invånarnas möjligheter att känna engagemang för och involveras i miljö- och klimatarbetet.

Ur Miljöprogram 2030, Arbetssätt för att nå målen

2025 Verksamhetsplan Kungsholmens stadsdelsnämnd

2.1

Genom samverkan tillvaratar nämnden den kraft och förmåga som finns i förvaltningen och staden för att nå de förväntade resultaten. Arbetssätt, processer och strukturer justeras utifrån gjorda erfarenheter och utvärderingar, och lärande, innovation och pedagogik ska inspirera nämndens miljö- och klimatarbete. Kompetensutveckling av medarbetare, med fokus på chefer och inköpare, ska stödja arbetet.

Nämnden ska arbeta för att invånarna involveras i miljö- och klimatarbetet och vill skapa en transparent och kontinuerlig dialog så att omställningen mot ett hållbart samhälle är inkluderande, tillgänglig för alla och kan skalas upp. Fokus ska ligga på lokala projekt genom att betona Kungsholms-specifika insatser i kommunikationen.

Genom den gemensamma lokala omställningsarenan i projektet Scale ska nämnden, näringslivet och civilsamhället samarbeta för förbättrad hälsa hos och lägre klimatpåverkan från stockholmarna. Förvaltningen har också sökt EU-medel för att i projektet Closer, tillsammans med Sweco, arbeta med innovativa arbetssätt, tillfällig arkitektur och matkultur för äldre med Bolinders plan som nav.

Stadens egen organisation och arbetssätt är både en nyckel och en framgångsfaktor för att nå de högt ställda klimat- och miljömålen Stockholms stad behöver även arbeta tillsammans med stockholmarna och verksamma i staden. Miljöprogrammet identifierar ett antal utvecklade arbets- och förhållningssätt som viktiga framgångsfaktorer för ökad måluppfyllelse. Det handlar om samverkan, inköp, kommunikation och påverkan, innovation, digitalisering och lärande.

3.7

För att förtroendet för nämnd och förvaltning ska öka, stärks kommunikationen och informationen ut till invånare och verksamma på Kungsholmen. Förutom information om möjlighet till delaktighet och inflytande genom medborgardialoger kommer informationen ut till invånare stärkas kring det brottsförebyggande arbetet. Nämnden fortsätter även arbetet med att göra stadens kanaler och verktyg som exempelvis *tyck-till-appen*, medborgarundersökning och medborgarförslag kända och mer nyttjande.

Aktiviteter

2.1

Stadsdelsnämnderna ska utifrån stadens styrdokument avseende miljö och klimat redovisa hur de jobbar lokalt med implementeringen av programmen

Miljö- och hälsoskyddsnämnden ska i samarbete med kommunstyrelsen och stadsdelsnämnderna utreda förutsättningarna för ett stärkt klimatarbete i stadsdelsnämnderna, med fokus på involvering och delaktighet

2.1.1

Digital miljöutbildning för chefer

[Kurs: Stockholms miljöprogram 2030 – vägledning, inspiration, stöd](#)

Förvaltningens medarbetare som har sin arbetsplats i kontorslokal arbetar utifrån checklistan för Hållbara kontor

Projekt

Projekt är ett sätt att samverka för att utveckla arbetssätt, processer, och strukturer utifrån verksamheternas behov och medarbetarnas erfarenheter, och sprida goda exempel på bredare front. Innovation utgår från användarperspektivet.

Hållbar äldreomsorg på Kungsholmen

2.1

Inom äldreomsorgens fortsätter projektet *Hållbar äldreomsorg på Kungsholmen*. Där är fokus på plast och engångsartiklar, ekologisk och klimatsmart mat, kemikalier, återvinning och städ, samt dialog och inkludering av de äldre. Hållbarhet ska införlivas i ordinarie rutiner och arbetssätt exempelvis vid användning av engångsmaterial och vid inköp av livsmedel.

Scale

3.7

Förvaltningen vill skapa en transparent och kontinuerlig dialog med stockholmarna, så att en rättvis omställning mot ett hållbart samhälle är inkluderande och tillgänglig för alla, bland annat genom projektet SCALE Stockholm. Där ingår Kungsholmen som en av sex stadsdelar där staden ska utveckla fem lokala omställningsarenor till 2030.

Projektet Scale och det sökta EU-projektet Closer riktar sig i olika konstellationer till äldre, anhöriga till äldre, medarbetare inom äldreomsorgen, medarbetare inom privat äldreomsorg samt så småningom också civilsamhälle och näringsliv, med gemensamt fokus på hälsosam och hållbar mat, och minskad plastförbrukning.

Biologisk mångfald

Miljöprogrammets mål

1. En rättvis och inkluderande omställning
3. Ett Stockholm med livskraftiga ekosystem

2025 Verksamhetsplan Kungsholmens stadsdelsnämnd

Förväntat resultat

- Biologisk mångfald och ekosystemtjänster synliggörs och stärks i parker och grönområden.
- Andelen ekologiska livsmedel fortsätter att öka mot målet 70 %.
- Inköpta livsmedel ska vara producerade i nivå med svenska djurskyddsregler och antibiotikalagstiftning.

Stadsmiljöavdelningen

2.2

Förvaltningen arbetar med att stärka den biologiska mångfalden i parker och grönområden och att på olika sätt kommunicera dessa åtgärder för invånare och besökare. Under året ska bland annat skötseln av vissa gräsytor till ängsytor/slåtterytor fortsätta ställas om. Nya ytor ska ställas om till slätter och nyanlagda ängsytor vid Rålambshovsleden och vid Tekniska nämndhuset ska etableras. Arbetet med informationsskytning på platser där åtgärder för stärkt biologisk mångfald genomförts fortsätter. Förvaltningen ska ansöka om medel för extra etableringsskötsel av de brynmiljöer och buskytor som anlagts på Smedsudden och om medel för att arbeta med friställning av ek i Kristinebergsparken. I de planteringsplaner som tas fram i parkförnyelseprojekt är fokus på ett varierat växtmaterial som gynnar insektsliv och biologisk mångfald.

För att åstadkomma ett hållbart trädbestånd fortsätter arbetet med att besikta, inventera och mäta in träd för att kunna planera för återplantering och förnyring av trädbeståndet. Förvaltningen arbetar systematiskt med att återplantera träd. Parker sköts enligt framtagna skötselplaner för ökad biologisk mångfald. Andelen högräs ska öka vid ytor som inte används för rekreation i syfte att öka biologisk mångfald, minska driftskostnader och klimatpåverkan vid klippning. Högräs åstadkoms genom en kombination av att anlägga ängsmark och i stor omfattning minska antalet klipptillfällen. Parker och grönområden anpassas till nya klimatförutsättningar och bidrar till stadens hantering av skyfall och värmeböljor.

Till följd av torra somrar har många träd, buskar och perenner i parkerna dött eller skadats. Almsjukan har också gjort att många träd tagits ned. I de sällsynta fall då träd tvingats tas ned i anlagda parker, arbetar förvaltningen med principen att plantera två nya träd då det är möjligt. Förvaltningen ansöker om extra medel under året för att kunna återplantera träd som fällt till följd av almsjukan. Medel ansöks för återplantering bland annat kring amfiteatern och parkleken i Råambshovsparken, vid Västerbroplan och längs Norr Mälarstrands parkstråk.

Som stöd i investeringsplanering och i löpande drift och underhåll av parker och grönområden används SÅF (stadsdelsvisa åtgärdsförslag för biologisk mångfald). I SÅF:en finns utpekade områden där arbetet med ökad biologisk mångfald är särskilt angeläget. I remissvar och genom medverkan i stadsutvecklingsprojekt verkar förvaltningen för att nya parker bidrar till att gynna/stärka biologisk mångfald. Stadsodling kan främja biologisk mångfald och bidra till social hållbarhet. Arbetet fortgår med att utveckla rutinerna för stadsodling i parker och grönområden med stöd från stadens nya program för stadsnära odling.

Ekologiska livsmedel

Se Livsmedel, sidan 34

Indikator

Andel inköpta ekologiska livsmedel i kronor 70 %

Aktiviteter

Stadsdelsnämnderna ska öka andelen högräs vid ytor som inte används för rekreation. Detta genom att i första hand anlägga ängsmark, i andra hand genom att minska antalet klipptillfällen i stor omfattning, i syfte att skapa sammanhållande ängsstråk, öka biologisk mångfald och minska driftkostnader för klippning.

Medarbetare som köper in och beställer livsmedel och måltider arbetar aktivt med det förvaltningsgemensamma temat God, hälsosam och hållbar mat.

Om biologisk mångfald

Biologisk mångfald är ett samlingsbegrepp som omfattar all den variation mellan arter, inom arter och livsmiljöer, som finns på jorden. Med biologisk mångfald avses den genetiska variationen hos individerna inom en art, variationen mellan olika arter samt variationen mellan olika naturtyper, landskap och ekosystem.

Allt levande och den miljö som finns i ett naturområde på land eller i vatten utgör **ekosystem**. Ett ekosystem kan vara väldigt stort, som en skog, eller väldigt litet, som en groddamm. De djur, växter, svampar och mikroorganismer som lever i ekosystemet är beroende av och påverkar varandra. Stabila ekosystem kan stå emot stress bättre, exempelvis extremväder och sjukdomsangrepp, och har större möjlighet att leva på sikt.

Ekosystemtjänster är de funktioner hos ekosystem som på något sätt gynnar människan. Det är tjänster vi får "gratis" av naturen som till exempel vild fisk, pollinerande insekter, vattenrening, svalka från träd och att bördig jord bildas. Tillsammans med livsmiljöer och ekologiska samband utgör biologisk mångfald så kallade stödjande ekosystemtjänster. Utan dem kan många av de växt- och djurarter som levererar andra ekosystemtjänster inte överleva.

Blågrön infrastruktur är ett begrepp som beskriver hur naturen i staden hänger samman och vilka naturmiljöer den innefattar. Växter och djur behöver kunna förflytta sig mellan livsmiljöer i staden, vilket synliggörs i den blågröna infrastrukturen genom spridningsvägar.

Ur Miljöprogram 2030, Mål 3 Ett Stockholm med livskraftiga ekosystem

Energieffektiviseringar

Miljöprogrammets mål

1. En rättvis och inkluderande omställning
2. Ett Stockholm utan globalt klimatavtryck
4. Ett klimatanpassat Stockholm
5. Ett resurseffektivt och cirkulärt Stockholm

Klimathandlingsplanens omställningsområden

1. Agera för en rättvis och inkluderande omställning.
2. Utveckla ett klimatpositivt energisystem.
5. Styra mot en konsumtion med låg klimatpåverkan i stadens egen organisation.

2025 Verksamhetsplan Kungsholmens stadsdelsnämnd

Förväntat resultat

Energiförbrukningen i nämndens lokaler minskar.

2.1

Samverkan med fastighetsägarna, bland annat bostadsrättsföreningar, är fortsatt central i energieffektiviseringsarbetet. Ett fortsatt kommunikationsarbete med medarbetare för att skapa energismarta beteenden ska bedrivas.

2.1.1

Arbetet med energieffektiviseringar ska intensifieras. I samverkan med fastighetsägarna fortsätter det kontinuerliga arbetet med energieffektivisering och driftoptimering i stadens samtliga verksamheter, bland annat genom effektiviserad ventilation och uppvärmning samt utbyte av äldre vitvaror och belysning där så behövs med stöd av sökta klimatmedel. Arbetet med att kartlägga el-abonnemang och energiförbrukning fortsätter. Förvaltningen ska också säkerställa att berörd personal har erforderlig kunskap om energi-besparingsåtgärder i sina verksamheter.

Indikator

Köpt energi i stadens organisation: 3,4 GWh (Kungsholmens stadsdelsförvaltning)

Aktiviteter

Alla verksamheter intensifierar det systematiska arbetet för minskad och effektiviserad energianvändning.

I samverkan med fastighetsägarna fortsätter energieffektiviseringsåtgärder i förvaltningens lokaler genom effektiviserad ventilation och uppvärmning samt utbyte till LED-belysning där så behövs med stöd av sökta klimatmedel. Förvaltningens arbete med att kartlägga el-abonnemang och energiförbrukning fortsätter.

Allas bidrag räknas!

Kungsholmens Checklista för att minska onödig elförbrukning i våra lokaler

1. Släck

Släck lamporna i arbetslokaler där ingen vistas, även om det bara är för en kort stund.

2. Stäng av

Datorn och datorskärmen drar energi även i energisparläge så stäng därför av med strömbrytarknappen vid arbetspassets slut. Kom också ihåg att stänga av andra elapparater och skärmar som inte används.

3. Spara varmvatten

Att värma upp vatten drar mycket energi. Tänk därför på att använda varmvattnet sparsamt.

4. Vädra medvetet

Öppna fönstret ordentligt en kort stund vid vädring, och vrid samtidigt ner värmen om det finns ett närliggande element. Annars sipprar värmen ut genom fönstret helt i onödan. Kom ihåg att återställa elementet efteråt.

5. Kör för fullt

Kör fulla diskmaskiner, tvättmaskiner, torktumlare och torkskåp. Halvtomma maskiner drar mycket onödig energi.

6. Kolla tempen

Kontrollera regelbundet temperatur i kyl och frys. Normal temperatur i ett kylskåp bör inte vara lägre än 4° och i en frys -18°. Frosta av frysen regelbundet om det är en modell där det ska göras manuellt.

7. Möblera smart

Ställ inga täckande möbler framför eller ovanför elementen. Annars blockeras värmeflödet vilket kan leda till att det blir för kallt eller att elementen behöver vara för högt inställda.

Energieffektiva storkök – webutbildning

[Utbildning energieffektiva storkök](#)

Stockholms stad har drygt 750 storkök som producerar cirka 160 000 portioner mat varje dag. Det kräver stora mängder energi och skapar effekttoppar när alla kök sätter på sin utrustning samtidigt på morgonen.

Storköken har därför en viktig roll att spela för att minska energianvändningen och öka energieffektiviseringen. Bara genom enkla beteendeförändringar, som att använda köksutrustningen lite smartare, går det att spara 5-15 procent energi!

Energicentrum, stadens egen funktion för energifrågor, har därför tagit fram en webbutbildning för dig som arbetar i storkök. Den ger tips och råd om de viktigaste sakerna som du med enkla medel kan göra för att spara energi i köket. Utbildningen tar cirka tio minuter.

Inköp

Miljöprogrammets mål

1. En rättvis och inkluderande omställning
2. Ett Stockholm utan globalt klimatavtryck
3. Ett Stockholm med livskraftiga ekosystem
4. Ett klimatanpassat Stockholm
5. Ett resurseffektivt och cirkulärt Stockholm
6. Ett giftfritt Stockholm.

Klimathandlingsplanens omställningsarenor

1. Agera för en rättvis och inkluderande omställning
3. Driva på för hållbara och fossilfria transporter.
5. Styra mot en konsumtion med låg klimatpåverkan i stadens egen organisation

2025 Verksamhetsplan Kungsholmens stadsdelsnämnd

Förväntat resultat

- Kunskap om vikten av hållbara upphandlingar och inköp ökar.
- Förbrukningen av plast- och engångsprodukter minskar.
- Flergångs- och returalternativ väljs i högre grad.
- Återbruket ökar och Stocket är förstahandsalternativ vid inköp av möbler och inventarier.
- Klimatbelastningen från livsmedel och måltider minskar.

- Energiförbrukningen i nämndens lokaler minskar.
- Andelen återbrukat material som används i parkupprustningar och vid underhåll av parkmiljöer ökar.

2.1

Förvaltningen ska begränsa inköp till det som är nödvändigt och maximera möjligheten för återanvändning samt delning av inventarier, fordon, lokaler och fastigheter. I förvaltningens inköpsprocess ska de hållbarhetskrav som ställs vara relevanta och enhetliga och avtalsuppföljningen ska vara systematisk och kontinuerlig. Kompetenshöjande insatser för förvaltningens medarbetare ska utvecklas för att öka kunskapen om hållbara inköp, samt att säkerställa inköpsprocessen och dess uppföljning.

Plast

Plastanvändningen ska vara hållbar. Det systematiska arbetet med att minska inköp och användning av engångs- och förbrukningsartiklar i plast fortsätter. Den kartläggning av verksamheternas plastanvändning som gjordes under 2024 ska omsättas i minskningsåtgärder där det är möjligt. Inom äldreomsorgens fortsätter projektet *Hållbar äldreomsorg på Kungsholmen* med fortsatt fokus på bland annat minskad användning av plast och engångsprodukter. Skadliga material och plaster ska fasas ut i miljöer där barn, unga, äldre samt personer med funktionsnedsättning vistas.

Livsmedel

Klimatpåverkan från livsmedel och måltider ska fortsatt minska genom ökad mängd vegetabilier och baljväxter, och regelbundet uppföljning av varje verksamhet som köper in livsmedel i systemet Tendmill. Nätverksmöten och kontinuerliga utbildningsinsatser fortsätter inom tema "God, hälsosam och hållbar mat", med fokus på inköpsprocessen av livsmedel.

Stocket

Resursanvändningen ska vara effektiv och cirkulär. Stocket används alltid som förstahandsalternativ vid inköp av möbler och inventarier, och återbruket ska fortsatt öka.

Indikatorer

- Andel upphandlingar som bidrar till cirkularitet – 50 %
(förvaltningen deltar under året i två upphandlingar, för lokalvård och säkerhetsbesiktningar)
- Inköpta förbrukningsartiklar i plast i stadens verksamheter – årsmålet fastställs av KF 2025
- Klimatpåverkan från upphandlade livsmedel – 1,5 kg CO₂ per kg livsmedel
- Köpt energi i stadens organisation – 3,4 GWh

Aktiviteter

Alla verksamheter fasar ut alla onödiga inköp av plast- och engångsprodukter, inklusive engångshandskar i kök.

3.7

Klimatpåverkan från nämndens konsumtion ska halveras till 2030. Under året kommer en genomlysning göras av nämndens inköp, ur olika perspektiv, genom innovation och samverkan mellan olika funktioner i organisationen som berörs av inköpsprocesserna. Aktiviteten Hållbara inköp kopplar till flera mål i verksamhetsplanen (2.1 - 2.4, 3.5, 3.6) och ligger under mål 3.7 för att betona kopplingarna till Agenda 2030 och ekologisk, social och ekonomisk hållbarhet, inkluderat välfärdsbrott.

Hållbara inköp handlar för förvaltningen om att om att välja produkter och tjänster som är bra för både människor och planeten, utan att äventyra framtida generationers möjlighet att tillgodose sina behov. Utvecklingsarbetet innebär att öka medvetenheten inför inköp, säkerställa inköpsprocessen och dess uppföljning och utbilda medarbetarna om relevanta aspekter av inköp.

Aktivitet

Hållbara inköp

Miljöprogrammets Mål 3.3 Staden bidrar till stärkt biologisk mångfald i omvärlden

Inköp och konsumtion av varor, tjänster och byggtreprenader påverkar den biologiska mångfalden i Stockholm, i Sverige och i övriga världen. Genom ansvarsfulla inköp och miljöhänsyn vid upphandlingar kan Stockholm bidra till att den globala biologiska mångfalden skyddas och stärks. Det är viktigt att öka kunskapen kring hur stadens upphandlingar och inköp av varor, tjänster och byggtreprenader påverkar den biologiska mångfalden, både inom och utanför stadens gränser. För att kunna ställa relevanta krav som bidrar till stärkt biologisk mångfald ska kravställning vid upphandling preciseras ytterligare och uppföljning av kraven samordnas i högre grad. Det är även viktigt med en ökad dialog och samverkan med branschorganisationer och leverantörer samt en långsiktighet i arbetet.

Exempel på åtgärder för att bidra till stärkt biologisk mångfald i omvärlden

- Utveckla krav för att minska påverkan på biologisk mångfald vid inköp och upphandling.
- Öka andelen ekologiskt certifierade och hållbarhetsmärkta produkter och varor i stadens inköp, så som textilier, måltider, livsmedel, rengörings- och hygienprodukter, trävirke och planteringsjord.
- Utredda möjliga mått och mätmetoder för att följa andel hållbarhetsmärkta produkter.
- Utveckla system för att följa upp att varor vid inköp och upphandling är producerade i nivå

med svenska djurskyddsregler och med god djurhållning samt med restriktiv användning av antibiotika.

- Utveckla system för inköp som verkar för att öka inköp av livsmedel som gynnar naturbete och ökar utbudet av vegetariska livsmedel och måltider i staden.
- Utveckla upphandlingssystem och arbetssätt som styr mot mer närodlat och säsongsbaserad mat.

Miljöprogrammets Mål 5.1 Hållbar konsumtion och effektiv resursanvändning

Staden behöver skapa förutsättningar för en resurseffektiv och cirkulär ekonomi samt vara en förebild för hållbar konsumtion. Inköp är ett viktigt och strategiskt verktyg i omställningen till en cirkulär ekonomi. Delmålet innefattar att upphandlingar utformas för cirkularitet och resurseffektivitet genom att:

- Begränsa den totala materialåtgången.
- Minska mängden primära råvaror.
- Förlänga livslängden på produkter.
- Maximera möjligheten för återanvändning av produkt och komponent.
- Maximera möjligheter till återanvändning och återvinning av material.

Aktiv avtalsuppföljning och samverkan med leverantörer är viktigt för att säkerställa att ökad cirkularitet uppnås. Kraven vid upphandling kan exempelvis gälla energieffektivitet, att kravställa återbrukade och återvunna material i produkter, att produkterna har en så lång livslängd som möjligt, eller att de går att reparera. Det är också viktigt att de varor staden köper in är designade för att kunna återanvändas eller materialåtervinnas. Andra exempel är att dela, hyra och låna samt att ställa krav på demonterbarhet, återanvändning och återvunnen råvara. Genom att staden främjar utbud och efterfrågan av cirkulära varor och tjänster på marknaden drivs utvecklingen framåt vilket möjliggör för andra att göra resurseffektiva val.

Det räcker inte att skapa förutsättningar för cirkularitet genom att ställa krav i upphandling eller att säkerställa att de material och resurser vi använder cirkulerar istället för att bli avfall, den effektiva användningen av resurserna behöver också öka. Det är till stor del en beteendefråga, hur resurser i högre grad används för att minska behovet av att köpa nytt som leder till onödigt avfall och förbrukning

Delmålet innefattar att skapa beteenden som främjar cirkularitet och effektiv användning av redan befintliga resurser, exempelvis genom att:

- Minska användningen av plast.
- Minimera matsvinn samt svinn och överanvändning av dricksvatten.
- Dela inventarier, fordon, lokaler och fastigheter.
- Hushålla med energi.
- Öka nyttjandegraden av varor.
- Etablera cirkulära arbetssätt i stadens verksamheter.

Exempel på åtgärder för hållbar konsumtion och effektiv resursanvändning

- Använda leverantörsdialoger under hela inköpsprocessen för att möjliggöra innovation och nya cirkulära lösningar.
- Ta fram konkreta exempel på krav att ställa i upphandlingar för att uppnå minskad materialanvändning.
- Genomföra kompetenshöjande insatser för stadens medarbetare för att främja inköp och beteenden som främjar cirkularitet.
- Genomföra kontinuerlig energieffektivisering och driftoptimering i stadens samtliga verksamheter.
- Verka för utökade möjligheter för stockholmarna att hyra, byta, dela eller låna.

Miljöprogrammets Mål 6.1 Minskad användning och spridning av skadliga ämnen

Det främsta sättet att minska utsläppen av skadliga ämnen är att minska användningen. Inköp är ett effektivt verktyg för att minska mängden skadliga ämnen i stadens verksamheter. För att ställa relevanta krav och göra medvetna val vid inköp krävs kunskap om varors innehåll.

Staden ska arbeta för att förekomsten av utfasningsämnen i varor och produkter i stadens verksamheter upphör. Specifikt ska staden skärpa sina krav och sluta köpa in varor och produkter i vilka innehållet av PFAS, ftalater, bisfenoler och svårnedbrytbara ämnen är känt samt successivt fasa ut dessa produkter. Uppföljningen av upphandlingar behöver stärkas för att säkerställa att målen uppnås.

En förutsättning är också att giftfria alternativ finns på marknaden. Här behöver staden arbeta långsiktigt tillsammans med befintliga och potentiella leverantörer för att driva utvecklingen framåt, exempelvis genom innovativa lösningar och att efterfråga varor utan oönskade ämnen. Genom samverkan och kommunikation ska staden också underlätta för stockholmarna och näringslivet att göra kemikaliesmarta och giftfria val.

Exempel på åtgärder för minskad användning och spridning av skadliga ämnen

- Ställa och följa upp relevanta och enhetliga kemikaliekraV vid upphandling samt välja miljömärkta varor vid inköp.
- Vidareutveckla uppföljningen av de kemikaliekraV som ställts vid inköp och entreprenader genom stickprovskontroll, revision, platsbesök och analyser.
- Ge information som underlättar för stockholmarna att minska användningen av skadliga kemikalier.

Kemikalier

Miljöprogrammets mål

1. En rättvis och inkluderande omställning
3. Ett Stockholm med livskraftiga ekosystem
6. Ett giftfritt Stockholm.

2025 Verksamhetsplan Kungsholmens stadsdelsnämnd

Förväntat resultat

- Kemikalieprodukter som köps in (bland annat disk-, tvätt-, städ- och hygienprodukter) är miljömärkta och parfymfria.
- Stadens kemikaliehanteringssystem Chemsoft används regelbundet och systematiskt i alla verksamhetslokaler.
- Kemikalier som får gula och röda markeringar i Chemsoft fasas kontinuerligt ut.
- Skadliga material och plaster fasas kontinuerligt ut.
- Material i parkerna är miljövänliga och miljömässigt hållbara.
- Lokalt omhändertagande av dagvatten i parkerna bidrar till fördröjning och rening av dagvatten.

2.4

Nämnden bidrar till hälsosamma och giftfria miljöer genom att aktivt arbeta för en stadsdel fri från skadliga, svårnedbrytbara och hormonstörande material och ämnen, med särskilt fokus på barn, unga, gravida och andra särskilt utsatta målgrupper. Nämnden ska i olika sammanhang ge information som underlättar för stockholmarna att minska användningen av skadliga kemikalier.

Endast miljömärkta kemikalier köps in. Registrering av kemiska produkter i stadens kemikaliehanteringssystem Chemsoft sker regelbundet på alla enheter. Skadliga material, plaster och kemikalier fasas ut.

Stadsmiljöavdelningen

Nämnden bidrar till kommunfullmäktiges mål genom att använda miljövänligt material i parkerna och byter successivt ut gammalt material som inte uppfyller stadens miljökrav. Förvaltningen arbetar med omvärldsbevakning och uppföljning av anläggningar för att öka kunskapen om hållbara materialval och cirkularitet. Vid underhåll och upprustningar inventeras befintligt material i parkerna i syfte att byta ut till mer miljömässigt hållbara alternativ där det behövs. Vid upprustning av parker utreds även möjligheten till förbättrad dagvattenhantering och befintliga dagvattenanläggningar, såsom stenkistor, ses kontinuerligt över i parkerna.

I enlighet med gällande Lokalt åtgärdsprogram för vattenförekomsten Mälaren-Riddarfjärden ansöker nämnden om medel för att vidare utreda och ta fram ett program för utformning av en våtmark/vik för fisklek samt ny gångbro i den nedre delen av Fredhällsparken, vid Tranebergs sund. Syftet är att förbättra de akvatiska livsmiljöerna för rovfisk, stärka biologisk mångfald, återskapa en kulturhistorisk miljö och stärka rekreativa värden. Nämnden ansöker även om medel för inköp och installation av kapacitetsstarka, slutna skräpkorgar vid Kristinebergsklipporna, för att på vis kunna minska andelen skräp som hamnar i vattnet.

Inom ramen för det pågående arbetet med Karlbergskanalens strandpromenad kommer de stenmassor som planeras läggas ut i vattnet som tryckbank anpassas för att även bilda ett grundområde som kan förbättra de akvatiska livsmiljöerna. I projektet kommer också arbete fortgå med planering för sanering av förorenad mark i anslutning till Västermalms båtklubb.

2.4.1

De förväntade resultaten nås genom att verksamheterna bedriver ett systematiskt och regelbundet arbete för att fasa ut skadliga, svårnedbrytbara och hormonstörande ämnen.

De kommunala förskolorna arbetar utifrån miljöförvaltningens vägledning för kemikaliesmarta förskolor. Vägledningen hjälper personalen att ha en hög medvetandenivå om skadliga kemikalier i barns vardag och hur de undviks. Den används för att rensa bort riskmaterial och göra medvetna val vid inköp. Vägledningen används också vid projekteringen av nya förskolor för att säkerställa att inredningen är lämplig för barn. Förvaltningen kommer att genomföra åtgärder genom de medel som staden fördelar för kemikaliesmarta förskolor.

Enhetliga och relevanta krav ska ställas vid upphandling, och miljömärkta varor ska väljas vid inköp. Endast miljömärkta och parfymfria tvättmedel, diskmedel, städprodukter och hygienprodukter köps in, utom i de fall då det finns synnerliga skäl till undantag. Ge information som underlättar för Stockholmarna att minska användningen av skadliga kemikalier i äldreomsorgen och socialtjänstens verksamheter. Det pågående arbetet med kemikaliesmarta förskolor ska intensifieras. Arbetet med kemikalier är också kopplat till utfasning av skadliga plast- och engångsprodukter under 2.1.

Registrering av kemiska produkter i kemikaliesystemet Chemsoft sker regelbundet på alla förvaltningens enheter, med kontinuerlig utfasning av kemikalier som markerats gula eller röda i Chemsoft. I slutet av året ska förbrukad mängd av gul- och rödmärkta kemikalier anges i Chemsoft.

Aktiviteter

Andel avslutade bygg- och anläggningsentreprenader där varor miljöbedömts och loggats i Byggvarubedömningen

(Förvaltningen utgår från investeringsprojekt gällande bygg- och anläggning med ett gränsvärde på minst 2 mnkr. Målvärdet sätts utifrån andel projekt som byggvarubedömningen har använts i utav totala andel projekt.)

Stadens kemikaliehanteringssystem Chemsoft

Verksamhet som utförs på uppdrag av staden ska rapportera sin kemikalieanvändning regelbundet i stadens kemikaliehanteringssystem Chemsoft. Kemiska produkter som är miljö- och hälsofarliga ska bytas ut, substitueras, av produkter som är mindre farliga. Den som hanterar kemikalier ska känna till deras farlighet och risker, samt hantera dem på ett säkert sätt. Chemsoft ligger på startsidan för stadens intranät under Mina verktyg.

Alla stadens anställda kan komma åt systemet och är då ”läsanvändare” (read-only). För att kunna skapa kemikalieförteckningar m.m. behöver du vara ”användare”. För att ändra behörighet från läsanvändare till användare behöver en lokal administratör hjälpa till. Kontakta förvaltningens miljösamordnare för detta. Mer finns att läsa på intranätet, under Chemsoft – kemikaliehanteringssystem [Chemsoft – kemikaliehanteringssystem. \(stockholm.se\)](https://chemsoft.stockholm.se). Se också avsnitt *Stöd och system i miljöarbetet* i denna skrift.

Klimatanpassning

Miljöprogrammets mål

1. En rättvis och inkluderande omställning
4. Ett klimatanpassat Stockholm

2025 Verksamhetsplan Kungsholmens stadsdelsnämnd

Förväntat resultat

- Verksamheterna genomför åtgärder för att skapa resiliens mot potentiella skyfall och värmeböljor.
- Utemiljöer på särskilda boenden ska vara klimatanpassade med solskydd som ger svalka.
- Stadsdelsområdets parker, grönområden och verksamheters utemiljöer motverkar negativa effekter av värmeböljor & skyfall för boende och besökare i stadsdelsområdet.
- Förmågan att hantera skyfall och värmeböljor har förbättrats i parker, grönområden och i verksamheternas utemiljöer.

2.2

I arbetet med klimatanpassning spelar samverkan en central roll. Stödfunktioner till stadens verksamheter ska inrättas för att stötta i arbetet med verksamhetsanpassning och att reducera risker vid extrema väderhändelser samt initiera samarbeten med externa aktörer såsom myndigheter, fastighetsägare och verksamhetsägare i syfte att åstadkomma gemensamma lösningar på identifierade risker. Den kartering som tagits fram över möjliga konsekvenser av väderhändelser på Kungsholmens ligger till grund för verksamheternas fortsatta förebyggande arbete.

2.2.1

Verksamheterna arbetar vidare med sitt förebyggande arbete inför eventuella värmeböljor och skyfall. De verksamhetsspecifika åtgärder som identifierades av verksamheterna i kartläggning och RSA (risk- och sårbarhetsanalys) under 2024 ska åtgärdas under året. Förvaltningen söker samverkan i staden för fortsatt utredning kring klimatanpassning och inväntar de stödfunktioner till stadens verksamheter som ska inrättas för att stötta i arbetet med verksamhetsanpassning och att reducera risker vid extrema väderhändelser.

Stadsmiljöavdelningen

2.2

Med en klimaturveckling som ger högre temperaturer och ett förändrat nederbördsmonster får stadens grönska en allt viktigare roll för att vi ska kunna leva och må bra i staden. Parker och natur fungerar som en livsviktig infrastruktur som bland annat fördröjer dagvatten, dämpar buller och reglerar temperaturen. Klimatanpassning och dagvattenhantering är en integrerad del av respektive upprustningsprojekt i parker och grönområden som förvaltningen genomför. Förvaltningen samverkar med trafikkontoret och Stockholm Vatten och Avfall (SVOA) i de fall behov finns att leda och ta hand om dagvatten från till exempel gatumark till en närliggande park eller grönområde. Arbetet fortgår i enlighet med framtagen skyfallsstrategi och åtgärdsprogram för staden, och förvaltningen samråder med trafikkontorets skyfallsstrategier vid parkupprustningar. Biokol används i växtbäddar där det är lämpligt och möjligt, i syfte att förbättra bland annat jordstrukturen och bidra till ökad koldioxidlagring.

Under året fortsätter arbetet med solskydd på lekplatser och särskilda klimatinvesteringsmedel ansöks detta år för Pontonjärparkens lekplats. Syftet med projektet är att minska sårbarheten vid värmebölja. Nämnden ansöker även om klimatinvesteringsmedel för att rusta upp befintliga och/eller installera nya dricksvattenfontäner i en till två parker inom stadsdelsområdet.

Mål 4 Ett klimatanpassat Stockholm

Klimatanpassning innebär att förbereda och anpassa en stad, dess infrastruktur, byggnader, funktioner och verksamheter till de förväntade klimatförändringarna. Detta innebär att ut-

veckla och genomföra strategier och åtgärder som minskar sårbarheten mot extrema väderhändelser som exempelvis översvämningar, hetta och torka. Genom klimatanpassning kan en stad minska de negativa effekterna av extrema väderhändelser.

Extrema väderhändelser är till exempel höga temperaturer, kraftig nederbörd, översvämningar, kraftiga vindar och oväder som kan påverka människors liv och hälsa negativt, störa viktiga samhällsfunktioner och leda till skador på mark, byggnader och infrastruktur.

Livsmedel

Miljöprogrammets mål

1. En rättvis och inkluderande omställning
2. Ett Stockholm utan globalt klimatavtryck
3. Ett Stockholm med livskraftiga ekosystem
6. Ett giffritt Stockholm

Klimathandlingsplanens omställningsområden

1. Agera för en rättvis och inkluderande omställning.
5. Styra mot en konsumtion med låg klimatpåverkan i stadens egen organisation.

2025 Verksamhetsplan Kungsholmens stadsdelsnämnd

Förväntat resultat

- Kunskap om vikten av hållbara upphandlingar och inköp ökar.
- Klimatbelastningen från livsmedel och måltider minskar.
- Andelen ekologiska livsmedel fortsätter att öka mot målet 70 %.
- Inköpta livsmedel ska vara producerade i nivå med svenska djurskyddsregler och antibiotikalagstiftning.
- Verksamheternas matsvinn inklusive kökssvinn minskar.
- Allt matavfall som ändå uppstår återvinns.

Klimatpåverkan från livsmedel

2.1

Klimatpåverkan från livsmedel och måltider ska fortsatt minska genom kontinuerliga utbildningsinsatser inom tema *God, hälsosam och hållbar mat*. Fokus kommer att ligga än mer på inköpsprocessen av livsmedel. Mängden vegetabilier och baljväxter ska öka, och uppföljning av varje verksamhet som köper in livsmedel ska ske regelbundet i systemet Tendmill.

Nätverksmöten och utbildningsinsatser fortsätter med fokus på inköp. Förvaltningen deltar i projektgruppen för framtagandet av stadens uppdaterade livsmedels- och måltidsstrategi och ett gemensamt nätverk för förvaltningens livsmedel och måltider ska samverka under året.

Ekologiska livsmedel

2.2

Inom ramen för aktiviteten ”God, hälsosam och hållbar mat” fortsätter nämndens arbete med livsmedel och måltider i enlighet med stadens reviderade livsmedels- och måltidsstrategi, där förvaltningen också ingår i projektgruppen. Förvaltningen ökar fokus på inköpsprocessen av ekologiska livsmedel genom kontinuerliga utbildningsinsatser och förvaltningsövergripande nätverksmöten för att identifiera de utvecklingsområden som finns för att öka andelen inköpta ekologiska livsmedel. Detta sker i enlighet med förvaltningens gemensamma aktivitet Hållbara inköp (3.7).

Restriktiv antibiotikaanvändning

2.2

Inköpta livsmedel (animalier) ska också vara producerade i nivå med svenska djurskyddsregler och med god djurhållning samt med restriktiv användning av antibiotika.

Matsvinn

2.1.1

Matsvinnet ska minska, och mätningar görs vår och höst i de verksamheter som hanterar mat. Statistik från upphandlade måltidsentreprenörer följs upp regelbundet. Allt matavfall som ändå uppstår ska återvinnas.

Indikatorer

- Klimatpåverkan från upphandlade livsmedel: 1,5 kg CO₂ per kg livsmedel
- Andel inköpta ekologiska livsmedel i kronor: 70 %.

Aktiviteter

Medarbetare som köper in och beställer livsmedel och måltider arbetar aktivt med det förvaltningsgemensamma temat God, hälsosam och hållbar mat

Förskolenämnden ska i samråd med stadsdelsnämnderna revidera riktlinjer för mat, måltider och fysisk aktivitet i kommunala förskolor i Stockholms stad, i linje med stadens reviderade strategi för god, hälsosam och klimatsmart mat. Riktlinjerna ersätter stadsdelsnämndernas befintliga riktlinjer.

Strategi för god, hälsosam och klimatsmart mat (uppdateras våren 2025)

Stadens Strategi för god, hälsosam och klimatsmart mat utgår ifrån delar av stadens Vision 2040 och bygger på en hållbar syn på mat utifrån Agenda 2030. Stockholms stad har som stor organisation med många verksamheter och en stor konsumtion av livsmedel en viktig roll. Det som serveras inom stadens verksamheter inverkar på folkhälsa och välbefinnande och påverkar klimatet och miljön. Genom upphandling och inköp kan staden påverka branschens aktörer. Det finns en rad hälsorelaterade negativa effekter av klimatförändringarna. Genom att värna om miljön bidrar man även till en bättre folkhälsa. Stadens måltidsverksamheter ska medverka till att invånare och besökare har ett varsamt förhållningssätt till natur och miljö och förstår sin delaktighet i naturens kretslopp.

Viktiga åtgärder

- Handla ekologiskt och om möjligt, närproducerat (för att minska utsläpp från transporter och därmed klimatpåverkan).
- Handla klimatsmart, d.v.s. livsmedel med låg påverkan på klimatet.
- Använd regelbundet stadens system Tendmill för att följa upp klimatpåverkan för inhandlade livsmedel.
- Handla och tillaga mer vegetariskt. Servera mer frukt och grönt, rotfrukter, fullkorn och baljväxter.
- Handla efter säsong.
- Minska användandet av kött och mejeriprodukter.
- Handla animalier med krav på djurskydd och restriktiv antibiotikaanvändning i nivå med svensk lagstiftning.
- Välj kött och fisk med omsorg med hjälp av WWF:s Kött-guide och Fisk-guide.
- Minska mängden matsvinn genom mätning och andra åtgärder i kök, servering och på tallriken.
- Samla in det matavfall som ändå uppstår till återvinning.
- Samverka mellan nätverk i förskolan, äldreomsorgen och i socialtjänsten som beställer och handlar mat.
- Dela kunskap om metoder och erfarenheter och arrangera gemensamma utbildningar och aktiviteter inom tema God, hälsosam och hållbar mat.

WWF Matguiden

Maten vi äter påverkar planeten vi bor på. För att vår vackra planet ska vara levande behöver vi äta betydligt mer grönt, smartare val av sjömat, och mindre men bättre kött.

[WWF Matguiden - konsumentguiden för mer hållbar mat](#)

Plast

Miljöprogrammets mål

1. En rättvis och inkluderande omställning
2. Ett Stockholm utan globalt klimatavtryck
5. Ett resurseffektivt och cirkulärt Stockholm
6. Ett giftfritt Stockholm.

Klimathandlingsplanens omställningsområden

1. Agera för en rättvis och inkluderande omställning.
5. Styra mot en konsumtion med låg klimatpåverkan i stadens egen organisation.

2025 Verksamhetsplan Kungsholmens stadsdelsnämnd

Förväntat resultat

- Förbrukningen av plast- och engångsprodukter minskar.
- Flergångs- och returalternativ väljs i högre grad.
- Återbruket ökar. Stocket är förstahandsalternativ vid inköp av möbler & inventarier.
- Alla avfallsfraktioner återvinns i verksamheternas lokaler.

2.1

Plastanvändningen ska vara hållbar. Den kartläggning av verksamheternas plastanvändning som gjordes under 2024 ska omsättas i minskningsåtgärder där det är möjligt. Inom äldreomsorgens fortsätter projektet *Hållbar äldreomsorg på Kungsholmen* med fortsatt fokus på bland annat minskad användning av plast och engångsprodukter. Resursanvändningen ska vara effektiv och cirkulär. Stocket används alltid som förstahandsalternativ vid inköp av möbler och inventarier, och återbruket ska fortsatt öka. Verksamheterna ska återvinna sitt avfall och rutiner för avyttrande av farligt avfall ska finnas och följas.

2.1.1

Det systematiska arbetet med att minska inköp och användning av engångs- och förbrukningsartiklar i plast fortsätter. Skadliga material och plaster ska fasas ut i miljöer där barn, unga, äldre samt personer med funktionsnedsättning vistas. Förvaltningen ska förebygga att avfall uppstår genom minskad användning av engångsprodukter och onödiga plastprodukter samt verka för att en större andel produkter och material återanvänds eller återvinns. Kunskapen om och möjligheterna till avfallsminimering, återanvändning och källsortering i förvaltningens verksamheter ska öka.

Indikatorer

Inköpta förbrukningsartiklar i plast i stadens verksamheter – årsmål fastställs av KF 2025

Aktiviteter

Alla verksamheter fasar ut alla onödiga inköp av plast- och engångsprodukter, inklusive engångshandskar i kök.

Äldreomsorgen minskar fortsatt onödig förbrukning av engångshandskar i alla verksamheter, inklusive kök, inom projektet Hållbar äldreomsorg på Kungsholmen.

Film: Så minskar vi plastförbrukningen på Kungsholmens stadsdelsförvaltning

<https://play.mediaflowpro.com/ovp/16/21IE7TLLXI>

Checklista för minskat användande av plast och engångsprodukter av plast

1. Undersök

Undersök vilken plastanvändning som är nödvändig i er verksamhet och vilken plast-användning som kan minska eller upphöra helt.

2. Ta bort

Ta bort de engångsprodukter av plast som inte behövs, genom ändrade vanor. Behövs t ex skoskydd i er verksamhet?

3. Minska

Minska användningen av nödvändiga engångs-produkter, som till exempel engångshandskar. Finns det tillfällen då de används i onödan? Engångshandskar ersätter aldrig god handhygien.

4. Återanvänd

Välj flergångsalternativ framför engångsartiklar, som till exempel personliga diskhandskar i köket, tvättbara haklappar och tvättbara lakans- och möbelsskydd istället för engångsunderlägg.

5. Byt ut

Välj förbrukningsartiklar i andra material än plast. Om det är nödvändigt med plast, försök att välja produkter av återvunnen eller biobaserad plast. Välj alltid avfallspåsar av återvunnen plast.

6. Återvinn

Alla plastförpackningar ska återvinnas! så att plasten kan användas till nya plastprodukter. Se till att alla era enheter har återvinningskärl för plastförpackningar. Alla plastförpackningar, både mjuka och hårda, sorteras tillsammans.

Resor och transporter

Miljöprogrammets mål

1. En rättvis och inkluderande omställning
2. Ett Stockholm utan globalt klimatavtryck
7. Ett Stockholm med frisk luft och god ljudmiljö.

Klimathandlingsplanens omställningsarenor

1. Agera för en rättvis och inkluderande omställning
3. Driva på för hållbara och fossilfria transporter.

2025 Verksamhetsplan Kungsholmens stadsdelsnämnd

Förväntat resultat

- Förvaltningens medarbetare följer stadens Rese- och mötespolicy.
- Cykel, gång och kollektivtrafik används i första hand vid kortare tjänsteresor.
- Verksamheterna använder el-cyklar för transport av matlådor när det är möjligt.
- Verksamheternas transporter är klimatsmarta, och cykelåkeri används i första hand.
- Krav ställs på fossilfria transporter i all verksamhet, inklusive för personer med funktionsnedsättning samt i äldreomsorgen, oavsett driftsform.
- För inrikes resor ska alltid tåg prioriteras.

2.3

Medarbetare och chefer följer stadens antagna *Rese- och mötespolicy*, och eventuella flygresor ska kompenseras genom det stadsövergripande systemet för intern klimatväxling. Tjänsteresor följs upp årligen utifrån ett klimatperspektiv såväl som ett kostnadsperspektiv.

Stadsmiljöavdelningen

Miljökrav ställs i avtal med parkdrift- och anläggningsentreprenaden. Dessa innehåller bland annat krav på drivmedel till fordon och arbetsmaskiner, användningen av kemiska produkter samt andra material och varor. Under året kommer även miljörevisioner av verksamhetens upphandlade entreprenörer att genomföras och utvecklingsarbetet gällande kvalité och miljö tillsammans med anläggningsentreprenören fortsätter, där bland annat resultatet från redan utförda miljörevisioner ligger till grund. Förvaltningen samarbetar med entreprenörerna för att skapa en mer effektiv logistik för minskade transporter samt inhämtar goda exempel genom omvärldsbevakning och arbetar för att inspirera entreprenörer att använda fossilbränslefria maskiner och verktyg.

2.3.1

De förväntade resultaten nås genom att Kungsholmens verksamheter och medarbetare använder klimatsmarta transportsätt såsom cykel, gång och kollektivtrafik vid leveranser, transporter och i tjänsteresor. Förvaltningens medarbetare ska följa stadens Rese- och mötespolicy.

Förvaltningen ska årligen följa upp tjänsteresor, utifrån ett klimatperspektiv såväl som ett kostnadsperspektiv.

Klimatsmarta och miljöeffektiva leveranser och transporter efterfrågas vid beställning och upphandling. Förvaltningen ska fasa ut resterande användning av fossila drivmedel i stadens egna fordon samt i alla upphandlingar ställa krav på eldrift för fordon och när det är möjligt för arbetsmaskiner i första hand och i andra hand biodrivmedel. Cykelåkeri används i första hand där det är möjligt. Verksamheterna använder elcyklar för transport av matlådor. Elcyklar och elbilar finns att tillgå. När resor sker med taxi eller hyrbil efterfrågas elbilar. Bilpooler används inom socialtjänstavdelningen.

Stadsmiljöavdelningen

Samarbetet fortgår med drift- och anläggningsentreprenör i park för en effektivare logistik och för att minska transporter, samt för att inspirera till att använda fossilbränslefria maskiner och verktyg.

Aktiviteter

Stadsdelsnämnderna ska ta fram handlingsplaner för utfasning av fossila bränslen i stadsmiljöverksamheten till 2030.

Ur stadens Rese- och mötespolicy

Vid korta resor ska resan göras genom att gå, cykla eller resa kollektivt. Stadens egna bilar, upphandlad bilpool eller taxi kan väljas om inget kollektivt färd sätt finns att tillgå. När resor sker med taxi eller hyrbil ska elbilar alltid vid tillgänglighet efterfrågas. Resor med egen bil i tjänsten ska undvikas och får endast ske med egen bil som uppfyller kommunfullmäktiges miljöbilsdefinition.

Vid längre resor ska tåg eller buss väljas i första hand. Även båt kan övervägas som ett alternativ till flyg där det är möjligt. För inrikes resor ska alltid tåg prioriteras. Vid resor inom Sverige och Europa ska resebyrån i första hand ta fram ett förslag på resa med tåg.

Flygresor utnyttjas i första hand för längre utrikesresor där tåg och buss inte utgör ett alternativ. Vid bokning av flygresa väljs direktflyg i första hand alternativt flyg i kombination med tågresa. Generellt gäller att huvudresan måste vara längre än 50 mil. Därtill är flygresor till Göteborg och Malmö inte tillåtna. Undantag från detta kan göras av särskilda skäl. Flygresor i tjänsten godkänns av förvaltningschef/bolagschef och utifrån de principer som finns angivna i stadens rese- och mötespolicy.

Eventuella flygresor ska kompenseras genom ett stadsövergripande system för intern klimatväxling (Dnr 2023/310).

Samtliga nämnders tjänsteresor med flyg beläggs med ett internt kostnadspåslag om 50 procent som används för att subventionera klimatfrämjande åtgärder och finansiera implementering och uppföljning av systemet i Stockholms stad.

Återvinning och återbruk

Miljöprogrammets mål

1. En rättvis och inkluderande omställning
2. Ett Stockholm utan globalt klimatavtryck
5. Ett resurseffektivt och cirkulärt Stockholm
6. Ett giffritt Stockholm.

Klimathandlingsplanens omställningsarenor

1. Agera för en rättvis och inkluderande omställning.
2. Utveckla ett klimatpositivt energisystem.
5. Styra mot en konsumtion med låg klimatpåverkan i stadens egen organisation.

2025 Verksamhetsplan Kungsholmens stadsdelsnämnd

Förväntat resultat

- Flergångs- och returalternativ väljs i högre grad.
- Återbruket ökar och Stocket är förstahandsalternativ vid inköp av möbler och inventarier.
- Alla avfallsfraktioner återvinns i verksamheternas lokaler.
- Allt matavfall som ändå uppstår återvinns.
- Andelen återbrukat material som används i parkupprustningar och vid underhåll av parkmiljöer ökar.

2.1

Resursanvändningen ska vara effektiv och cirkulär. Stocket används alltid som förstahandsalternativ vid inköp av möbler och inventarier, och återbruket ska fortsatt öka. Verksamheterna ska återvinna sitt avfall och rutiner för avyttrande av farligt avfall ska finnas och följas.

I syfte att minska transporter genom lokalt nyttjande av restmaterial fortsätter förvaltningen arbetet med att omhänderta överblivet material från arbeten i park och återanvända på annan park/plats, genom att nyttja mellanlagring av material på egen kommunal teknisk yta. Tillgång till kommunal tekniska ytor för mellanlagring och förvaring av utrustning och material är nödvändig för att återbruk ska fungera i praktiken. I parkupprustningar ses möjligheten att renovera och återbruka material över och arbetet fortgår för att i så stor utsträckning som möjligt återanvända jord till växtbäddar genom att jordförbättra på plats istället för att köra bort jordmassor och fylla på med nya.

2.1.1

Förvaltningen ska förebygga att avfall uppstår genom minskad användning av engångsprodukter och onödiga plastprodukter samt verka för att en större andel produkter och material

återanvänds eller återvinns. Kunskapen om och möjligheterna till avfallsminimering, återanvändning och källsortering i förvaltningens verksamheter ska öka.

Aktiviteter

2.1

Trafiknämnden ska i samarbete med stadsdelsnämnderna och Stockholm Vatten och Avfall AB utreda vad som krävs och påbörja åtgärder för att efterkomma kravet på källsortering på välbesökta platser såsom parker och torg i enlighet med förordning (2022:1274) om producentansvar för förpackningar

Mål 5.2 Cirkulära kretslopp av resurser

För att nå en effektiv resursanvändning behöver befintliga resurser användas så länge som möjligt. Först när produkter och material inte kan användas längre eller repareras ska de gå vidare till materialåtervinning och avfallsförbränning med energiutvinning.

I Stockholm används stora mängder resurser som snabbt blir till avfall då de förbrukats. En mindre del av avfallet cirkulerar genom att materialåtervinnas eller rötas för att sedan återföras till kretsloppet. Den största delen av avfallet förbränns fortfarande och en liten del läggs på deponi. Stadens påbörjade arbete med cirkulär resursanvändning behöver skalas upp och utvecklas. Alla nämnder och bolag har ett ansvar för att säkerställa att resurser cirkulerar. Det krävs ökad samverkan inom staden för att förbättra möjligheterna till källsortering och öka utsorteringsgraden i stadens verksamheter.

Avfall från stockholmarna och verksamma i staden ska minska. Att förbättra hushållens möjligheter att källsortera i nära anslutning till fastigheten kan bidra till bättre utsortering av det avfall som uppstår. Staden kan också påverka genom kommunikationsinsatser om avfallsminimering, återanvändning, avfallssortering och materialåtervinning. Stockholm Vatten och Avfall AB är en nyckelaktör i genomförandet.

Exempel på åtgärder för cirkulära kretslopp av resurser

- Öka kunskapen om och utveckla möjligheterna till avfallsminimering, återanvändning och källsortering i stadens verksamheter.
- Arbeta för minskad nedskräpning från såväl privatpersoner som verksamheter.
- Arbeta med civilsamhället, stockholmarna och näringslivet för avfallsminimering, ökad

återanvändning och materialåtervinning i alla delar av staden.

- Öka möjligheterna att återbruka och återvinna textil.
- Säkerställ ytor och processer i staden för cirkulering av resurser, exempelvis återvinning och avfallsrelaterad verksamhet.

Farligt avfall

Farligt avfall är giftigt för människa och miljö. Avfallet kan till exempel vara explosivt, brandfarligt, smittförande eller frätande. Elektronik och batterier är exempel på farligt avfall men hanteras som egna avfallsfraktioner (grupper).

Här är andra vanliga exempel på farligt avfall¹

- Sprayburkar som hårspray, spraydeodorant och aerosolspray.
- Bekämpningsmedel, insektsspray, träskyddsmedel och ogräsmedel.
- Färg-, lack- och limrester (även vattenlöslig färg), burkar med intorkad färg, penslar och rollers med rester av olje- och lackfärg.
- Rengöringsmedel, silverputs, kalkborttagare, polish, rengöringsmedel för golv eller ugn, blekmedel och medel för fläckborttagning.
- Kemikalier, batterisyra, ammoniak, lut och kalklösare.
- En del kosmetika, såsom nagellack och hårfärg.
- Kvicksilverhaltiga material, såsom äldre febertermometrar.
- Lösningssmedel, thinner, lacknafta, penseltvätt, bensen, terpentin, fotogen, T-sprit och aceton.
- Oljor, spillolja, smörjolja och motorolja.

Hur ska farligt avfall hanteras?

Företag och verksamheter har skyldighet att sortera ut miljöfarligt avfall och måste själva bekosta omhändertagandet av det. Företag och verksamheter är även skyldiga att rapportera vilka mängder och typer av farligt avfall som genereras i verksamheten och vart det transporteras, så kallad antecknings- och rapporteringsskyldighet. Detta görs till Naturvårdsverkets avfallsregister. Om ombud används ska uppgifter anges för ombudet.²

Anteckningsskyldighet

Den verksamhet som producerar, transporterar, samlar in, mäklar, handlar eller behandlar farligt avfall är skyldig att föra anteckningar för varje typ av farligt avfall. Det finns flera sätt att lämna miljöfarligt avfall från företag och verksamheter, men hanteringen är omgärdad av många lagar och regler så därför ska förvaltningen anlita upphandlad entreprenör, för närvarande **Pre Zero**, som hämtar upp det farliga avfallet direkt vid respektive verksamhet och som sedan transporterar det till återvinning på en behandlingsanläggning.

På stadens sida [Farligt avfall - Stockholms stad \(tillstand.stockholm\)](#) finns mer att läsa.

¹ Svenska Bostäder Vad räknas som farligt avfall? | Svenska Bostäder (svenskabostader.se)

² Föreskrifter om antecknings- och rapporteringsskyldighet och lämnande av uppgifter om farligt avfall till avfallsregistret (naturvardsverket.se)

4. Stadens miljö- och klimatmål

Stockholms Miljöprogram 2030

Miljöprogrammet är utgångspunkten för stadens handlingsplaner på miljö- och klimatområdet. Handlingsplanerna konkretiserar genomförandet och pekar ut ansvar för åtgärder. Under varje mål finns också exempel på åtgärder för att uppnå målen. Målen följs upp genom ett antal målspecifika indikatorer som antas i samband med stadens budget

Stadens miljöprogram antas av kommunfullmäktige. Miljöprogrammet är integrerat i stadens överordnade system för ledning och uppföljning av all verksamhet och ekonomi, ILS, vilket innebär att nämnden eller bolagsstyrelsen i sina verksamhetsplaner ska redovisa hur de avser att bidra till att staden når dessa mål och genom uppföljning av mål och indikatorer redovisa hur arbetet går. Miljöprogrammet fastställer även genomförande och uppföljningsansvariga nämnder och bolagsstyrelser. Nedan följer kortfattade beskrivningar av de sju miljömålen, samt avsnittet om arbetssätt för att nå målen. För att läsa Miljöprogram 2030 i sin helhet, gå in på *Miljöprogram och handlingsplaner* på stadens intranät.

Stadens sju miljömål

Stadens sju miljömål med dess tillhörande 18 delmål är:

MÅL 1 En rättvis och inkluderande omställning

Stockholm ska vara en stad som tar ansvar för att kraftigt minska vårt globala klimatavtryck. Alla i staden ska ha möjlighet att leva hållbart och vara med i omställningen. Omställningen till ett hållbart samhälle ska ske rättvist och inkludera alla oavsett förmåga och livssituation. Detta kräver helhetssyn på samhället, där en bredd av perspektiv inkluderas i beslutsfattandet, för att undvika att framsteg inom ett område görs på bekostnad av ett annat. För att skapa goda förutsättningar för samverkan med stockholmarna och andra intressenter krävs dessutom tillit och förtroende till staden som aktör.

I Stockholm finns tydliga skillnader i livsvillkor och ur ett rättviseperspektiv krävs hänsyn till människors olika förutsättningar och behov. Särskild hänsyn ska tas till de mest utsatta.

En rättvis och inkluderande omställning gynnar hela staden och kan bidra till att minska spänningar, utanförskap och segregation i samhället. Delaktighet är centralt för att stärka medborgarengagemang och skapa förståelse för de utmaningar och behov som finns.

Delmål:

- 1.1 Stadens verksamheter stärker en rättvis omställning
- 1.2 Stockholmarna är delaktiga i omställningen

Om rättvis och inkluderande omställning

Omställning syftar på den genomgripande förändring som föranleds av klimatförändringarna och andra miljöhot och som innebär en övergång till ett mer hållbart och resurseffektivt samhälle. Omställningen innehåller såväl tekniskskiften, utveckling av infrastruktur, regelverk och resursanvändning som förändrat beteende och konsumtionsmönster.

Sårbara grupper avser personer eller befolkningsgrupper som lever i en utsatt situation och därmed kan behöva särskilt stöd och skydd från samhället. Dessa grupper kan i högre utsträckning drabbas av negativa konsekvenser på grund av exempelvis socioekonomiska omständigheter, funktionsnedsättning, ålder, etnicitet, kön eller hemlöshet.

Planetära gränser är ett ramverk för hållbar utveckling som identifierar nio processer inom miljöområdet som skapar stabilitet för livet på jorden. Det finns en gräns för varje område som konkretiserar vilken grad av mänsklig påverkan som kan ses som säker, och vilken grad som innebär stora risker för dagens och framtida samhällen.

MÅL 2 Ett Stockholm utan globalt klimatavtryck

Hur vi människor i västvärlden lever våra liv, bedriver företag och bygger våra samhällen leder till höga utsläpp av växthusgaser. Detta leder till ökade klimatförändringar, så omfattande att de nu utgör ett allvarligt hot mot livet på planeten. De direkta utsläppen i Stockholm har minskat kraftigt sedan 1990-talet, men takten måste öka ytterligare.

För att nå klimatmålen behöver Stockholms stads egen organisation tillsammans med hela samhället ställa om. En omställning som inte bara minskar utsläppen utan också innebär nya sätt att konsumera, resa, jobba och bo. Energianvändningen ska vara fossilfri och den lokala energiproduktionen ska öka. De utsläpp av växthusgaser som orsakas av vår konsumtion är i Stockholm ungefär fem gånger större per person än de direkta utsläppen. Det är inte hållbart. De konsumtionsbaserade utsläppen har inte minskat i den takt som krävs och de sker till stora delar utanför Stockholm. Det är därför viktigt att klimatarbetet nu lägger större tonvikt vid konsumtionens klimatpåverkan.

Delmål:

- 2.1 Ett Stockholm som är klimatpositivt 2030 och fossilfritt 2040
- 2.2 Minskad klimatpåverkan från transportsektorn
- 2.3 En fossilfri organisation 2030
- 2.4 Halverad klimatpåverkan från konsumtion
- 2.5 Minskad klimatpåverkan från mat

Om klimatomställning

Globalt klimatavtryck avser stockholmarnas konsumtions samlade effekt på den globala klimatpåverkan.

Utsläpp av växthusgaser mäts i koldioxidekvivalenter (CO₂e) och redovisas som direkta och indirekta. **Direkta utsläpp** är utsläpp från energianvändning och transporter i Stockholm. **Indirekta utsläpp** är sådana utsläpp som sker utanför Stockholms geografiska gräns. Utsläpp redovisas i olika scope där scope 1 avser direkta utsläpp inom den geografiska gränsen, scope 2 avser utsläpp från användning av nätbaserad energi (el och fjärrvärme), samt scope 3 som avser indirekta utsläpp från produktion av varor och tjänster där utsläppen sker utanför den geografiska gränsen men konsumeras inom gränsen.

Fossilfritt, detsamma som fossilbränslefritt, innebär att ingen fossil energi, till exempel kol, olja, fossil plast och naturgas, används.

Stockholms **konsumtionsbaserade utsläpp** inkluderar alla utsläpp som sker för att tillfredsställa efterfrågan i Stockholm, oavsett var i världen de uppstår. Exempel är utsläpp från produktion av stål och cement som används i byggen i Stockholm, eller utsläpp från stockholmarnas flygresor.

Negativa utsläpp innebär att koldioxid aktivt bortförs från atmosfären.

Koldioxidavskiljning och –lagring (CCS) innebär att fånga in och lagra koldioxid i stället för att släppa ut den till atmosfären. Om det är biogen koldioxid kallas det BECCS eller bio-CCS.

Klimatpositivt Stockholm innebär att de negativa utsläppen av växthusgaser inom Stockholms geografiska gränser, som exempelvis åstadkoms genom avskiljning och lagring av koldioxid, ska vara större än de kvarvarande utsläppen.

MÅL 3 Ett Stockholm med livskraftiga ekosystem

Stockholm ska ha livskraftiga ekosystem och en stor artrikedom bland växter och djur, på land och i vatten. De djur och växter som lever naturligt i staden ska finnas kvar i livskraftiga populationer. Det kräver att sammanhängande grönstrukturer värnas för att säkerställa fungerande habitat och spridningsvägar för många arter. Allt levande och den miljö som finns på land och i vatten utgör olika ekosystem. Livskraftiga ekosystem är en förutsättning för goda livsvillkor och god hälsa för stadens invånare, växter och djur. Fungerande ekosystem med hög biologisk mångfald är även en förutsättning för att de ska klara av förändringar och kunna bidra med ekosystemtjänster.

Naturen i staden är värdefull och fyller många olika funktioner. Ekosystemen bidrar till hälsosamma stadsmiljöer genom att till exempel träd och växter renar luft, minskar buller och mildrar extremtemperaturer. Mark och växter kan också rena dagvatten och minska översvänningsrisker. Insekter pollinerar växter så att djur och människor får mat. När vi drar nytta av de ekosystemtjänster som naturen erbjuder och arbetar för att stärka den blågröna infrastrukturen, skapas värden för människor, den biologiska mångfalden och för samhället i stort. Detta gör Stockholm till en attraktiv stad för både boende och besökare.

Staden behöver i större utsträckning än idag använda inköp och upphandling som ett medel för att ställa krav på hänsyn till biologisk mångfald vid inköp av varor och tjänster. Genom att arbeta med hållbar konsumtion av varor, tjänster och entreprenader bidrar arbetet till att uppnå målen även globalt.

Delmål:

- 3.1 Stärkt biologisk mångfald och blågrön infrastruktur
- 3.2 Förbättrad vattenkvalitet och stärkta livsmiljöer
- 3.3 Staden bidrar till stärkt biologisk mångfald i omvärlden

MÅL 4 Ett klimatanpassat Stockholm

De rekordhöga och ökande halterna av växthusgaser i atmosfären till följd av människans utsläpp leder till snabb uppvärmning av hela jorden. Även om världens länder levererar i linje med Parisavtalets 1,5-gradersambition kommer de pågående klimatförändringarna få betydande konsekvenser för hela samhället. Det handlar bland annat om längre värmeböljor, torka, översvämningar till följd av höga flöden och häftiga skyfall och havsnivåhöjningar, med mycket allvarliga konsekvenser för livsmedelsproduktionen, vår tillgång till rent vatten, vår ekonomi, hälsa och livskvalitet.

Vårt samhälle är uppbyggt utifrån ett relativt stabilt klimat. Med de pågående och kommande klimatförändringarna ändras förutsättningarna radikalt. Detta innebär att hela samhället behöver anpassas till nya förutsättningar för att bli mer motståndskraftigt. Städer är särskilt känsliga för översvämningar och ökade temperaturer eftersom hårdgjorda ytor gör det svårare för överskottsvatten att rinna undan och byggda miljöer förstärker värmeeffekten.

Hur vi bygger och utvecklar vår stad och anpassar våra verksamheter har betydelse för hur väl Stockholm kan möta effekterna av de förändringar som sker. Det kräver att vi planerar vårt arbete med god framförhållning, flexibilitet och samordning som gör att de insatser vi gör ger bästa möjliga effekt. IPCC slår fast att det är mycket troligt att världens matsystem kommer att påverkas markant av de pågående klimatförändringarna. Stigande temperaturer, extrem torka med knappa vattenresurser, kraftig nederbörd och översvämningar samt utrotning av pollinatörer ändrar förutsättningarna för mat- och livsmedelsproduktionen i Sverige och hotar vår tillgång till importerade livsmedel.

I egenskap av stor livsmedelskonsument behöver staden arbeta strategiskt och långsiktigt förebyggande för att säkra livsmedelstillgången. Staden behöver också tillsammans med berörda myndigheter, näringslivet och civilsamhället verka för och utreda möjligheten att successivt öka den regionala självförsörjningsgraden av livsmedel och hur staden kan bidra till den. Varje dag serveras tusentals måltider i förskolor och skolor, på äldreboenden och inom andra verksamheter i staden. Staden ska tillgodose grundläggande behov av näringsintag för sårbara grupper i stadens omsorg i händelse av kris eller krig. Staden är inte ensam ansvarig för klimatanpassning och beredskapsarbete utan detta ansvar delas mellan många aktörer. Detta innebär att stadens arbete även måste handla om att finna goda former för samverkan kring viktiga åtgärder.

Delmål:

- 4.1 En stadsmiljö mer anpassad till ett förändrat klimat
- 4.2 Stärkt motståndskraft vid extremväder

MÅL 5 Ett resurseffektivt och cirkulärt Stockholm

Dagens linjära ekonomi med hög resursanvändning, stora mängder avfall och negativ miljöpåverkan, behöver omformas till en cirkulär ekonomi med en effektiv användning av resurser inom de planetära gränserna. Omställningen till en resurseffektiv och cirkulär ekonomi kräver nya tankesätt och förändrade konsumtions- och beteendemönster. Cirkulära affärsmodeller och produktionssätt behöver få större genomslag samtidigt som konsumtionen behöver minska.

Produkters livslängd, reparerbarhet och nyttjandegrad behöver öka för att minska resursförbrukningen. Ett viktigt förhållningssätt är att överväga om behov kan lösas på annat sätt än genom att köpa nytt eller öka resursanvändningen. Att exempelvis reflektera före inköp, återbruka, reparera och dela är värdefulla förhållningssätt. Nedskräpningen behöver minska. Utöver att skada naturen innebär det att resurser går till spillo. Målet handlar om att ifrågasätta och utmana produktionssätt, materialval, beteenden och konsumtionsmönster samt att främja och möjliggöra cirkulära flöden. Delmålen tydliggör vikten av att staden arbetar med alla delar i värdekedjan för att uppnå resurseffektivitet.

Effektivt nyttjande av resurser innebär även att använda så lite energi som möjligt, men också att producera energi från resurser som i dagsläget inte går att cirkulera eller ta tillvara. Exempel är fjärrvärmeproduktion från restavfall och biogasproduktion från matrester och rötslam. Även produktion av solenergi är ett sätt att minska den köpta energin.

I Stockholms stads cirkulära omställning är följande flöden särskilt prioriterade:

- Bygg- och anläggningsmaterial inklusive massor
- Plast
- Livsmedel
- Batterier och fordon
- Elektronik och IT-utrustning
- Möbler och inventarier
- Textil
- Energi
- Vatten

Delmål:

5.1 Hållbar konsumtion och effektiv resursanvändning

5.2 Cirkulära kretslopp av resurser

Om resurseffektivitet och cirkulär ekonomi

En **cirkulär ekonomi** strävar efter att resurser som material och näringsämnen ska stanna kvar i cirkulära flöden så länge som möjligt, till skillnad från i en linjär ekonomi där återanvändning och återvinning är begränsad. Uttaget av nya råvaror och uppkomsten av avfall ska vara minimalt. En cirkulär ekonomi uppnås genom förebyggande insatser så att resursförbrukningen minskar och genom att ta tillvara och återanvända befintliga resurser. En viktig del i den cirkulära ekonomin är energieffektivisering och minskad energianvändning.

Förbrukning av resurser innebär att vi konsumerar resurser och sprider dem från en plats på jorden till en annan i snabbare takt än jordens naturliga system klarar av att hantera. Forskningen har identifierat ett antal **planetära gränser** inom vilka mänskligheten kan fortsätta att utvecklas och må bra i framtiden. Om vi passerar dessa gränser kan abrupta eller oåterkalleliga miljöförändringar uppstå med allvarliga konsekvenser för människor och djur.

MÅL 6 Ett giftfritt Stockholm

Användningen av kemiska ämnen som har skapats eller utvunnits av människan spelar en viktig roll i dagens samhälle, men vållar i flera fall hälso- och miljömässiga problem. Några exempel är de ämnen som är svårnedbrytbara, ansamlas i levande organismer och är giftiga eller ämnen som stör hormonsystemen. Världsproduktionen av kemikalier har ökat drastiskt från mindre än 10 miljoner ton på 1950-talet till uppskattningsvis över 1000 miljoner ton per år 2024 och till 2030 väntas den fördubblas igen. Det finns idag över 200 000 registrerade kemikalier. Den största exponeringen av hälsoskadliga ämnen får vi via maten, vattnet, kläder, inomhusmiljön och genom direkt exponering vid användning av produkter som innehåller dessa ämnen.

För att uppnå ett giftfritt Stockholm behöver såväl stadens verksamheter som näringslivet och alla invånare bidra till en säker hantering av skadliga ämnen och göra kemikaliesmarta val. Genom kommunikation och information ska staden hjälpa stockholmarna att minska sin användning av skadliga kemikalier. Utgångspunkten för stadens arbete är de risker olika ämnen ger upphov till. Att uppnå giftfrihet handlar om att ta bort eller minska risker för människor och miljö. Särskilt farliga ämnen ska i linje med det nationella målet fasas ut så långt som möjligt. Dessa kallas för utfasningsämnen och här ingår exempelvis ämnen som är hormonstörande, cancerframkallande eller mycket svårnedbrytbara. Under industrialiseringen och stadens framväxt har en mängd kemikalier och ämnen använts som vi idag vet är skadliga för både människan och miljön. Dessa ämnen kan finnas kvar i såväl byggnader och anläggningar som i mark, sediment och vatten under lång tid.

Platser som historiskt har utsatts för stora utsläpp utgör miljö- och hälsorisker och är en stor miljömässig och ekonomisk utmaning för staden. Det första steget för att komma tillrätta med dem är att öka kunskapen om föroreningsituationen och ansvarsförhållandena. För att nå målet om ett giftfritt Stockholm behövs minskad användning och spridning av skadliga ämnen. Även de historiska utsläppen behöver tas om hand genom hantering av de förorenade mark- och sedimentområden som finns i vår stad. Riskerna med att utsättas för skadliga ämnen är inte jämnt fördelad över befolkningen. Vissa utsätts för mer skadliga ämnen genom sitt arbete, boende eller andra aktiviteter och exempelvis barn, unga och gravida är mer känsliga. Staden behöver därför prioritera sitt arbete med att minska exponering för de grupper som är extra utsatta. Om mängden skadliga ämnen minskar, så bidrar det även till att flera andra av stadens miljömål uppnås. Giftfria material är exempelvis ofta en förutsättning för cirkularitet, och en giftfri miljö bidrar till att bevara biologisk mångfald.

Delmål:

- 6.1 Minskad användning och spridning av skadliga ämnen
- 6.2 Renare mark och sediment

Om skadliga ämnen, mikroplast och risk

Giftfritt syftar på hur kvaliteten på miljön (både den inre och den yttre) ska vara, och definieras likadant som det nationella miljökvalitetsmålet Giftfri miljö. För att kunna få en miljö som är giftfri krävs att stadens verksamheter och alla andra hanterar kemiska ämnen på ett bra sätt, att de blir **kemikaliesmarta**.

Med **skadliga ämnen** avses inte bara ämnen som klassas som farliga ämnen enligt kemikalielagstiftningen utan alla ämnen som är farliga för människors hälsa och miljön. I stadens miljöprogram omfattas även mikroplast. **Mikroplast** är små plastpartiklar som tillverkas direkt för olika användningsområden eller som bildas till vid slitage och nedbrytning av plast, exempelvis till följd av nedskräpning.

Sediment är en ansamling av olösliga partiklar på botten av hav och sjöar.

Risk definieras ofta som kombinationen av en fara och sannolikheten för att den ska uppstå; i kemikaliesammanhang är risk oftast uttryckt som en kombination av giftighet och exponering. För "särskilt farliga ämnen" finns ingen säker exponeringsnivå, för dem gäller därför att användningen bör upphöra helt.

MÅL 7 Ett Stockholm med frisk luft och god ljudmiljö

Det finns flera orsaker till buller och luftföroreningar i Stockholm. Den största är trafiken och för att minska trafikens påverkan på människors hälsa, samtidigt som transporterna fungerar för alla behov i staden, behöver olika åtgärder samverka.

Staden arbetar i första hand för att minska påverkan på luft- och ljudmiljö direkt vid källan. Det handlar om att bygga staden så att vägtrafiken minskar, att främja gång, cykel och kollektivtrafik, att verka för att allt fler fordon som rullar i Stockholm drivs med el och i övrigt vidta åtgärder för att minska utsläppen av partiklar från trafiken. Staden behöver också komplettera med åtgärder som skyddar invånarna från de skadliga nivåer av buller och luftföroreningar som ändå uppstår. Det kan exempelvis vara i form av skydd på bullerutsatta platser, krav vid nybyggnation eller genom att hålla efter vägdammet för att minska partiklar.

Delmål:

7.1 Trafikens påverkan på luftkvaliteten minskar

7.2 Förbättrad ljudmiljö

Om luft och ljudmiljö

Luftföroreningar är partiklar och gaser som finns i luften. Partiklar genereras till stor del av slitage mellan däck och vägbanor men också från bromsar. Avgaser genereras av fordonens förbränningsmotorer. Halter av luftföroreningar kan variera beroende på till exempel typ av drivmedel, användning av dubbdäck, gatans utformning och väderförhållanden. Dessa föroreningar kan ha negativa effekter på människors hälsa, såsom ökad risk för andningsproblem, hjärt-kärlsjukdomar, cancer och andra sjukdomar. Luftföroreningar kan också ha negativ inverkan på naturens växt- och djurliv samt på klimatet.

Trafikbuller är ljud som genereras av fordon i rörelse. Det inkluderar ljud från motorer, däck som rullar på vägen, bromsar och annan mekanisk utrustning. Trafikbuller kan variera i intensitet beroende på faktorer som fordonets hastighet och trafikflödet. Trafikbuller kan ha negativa effekter på människors hälsa och välbefinnande, inklusive sömnstörningar, hörselskador, stress och hjärt- kärlsjukdomar.

Arbetsätt för att nå miljömålen

Intern och extern samverkan

Alla stadens nämnder och bolagsstyrelser är viktiga i arbetet för att nå miljöprogrammets mål vilket ställer stora krav på intern samverkan mellan förvaltningar och bolag. Genom god kunskap om varandras uppdrag och förutsättningar skapas en helhetsbild som stärker stadens förmåga att i den interna dialogen finna de allra bästa lösningarna för miljön och klimatet. Genom samordning och genom att verka tillsammans tillvaratar vi den kraft och den förmåga som finns i stadens stora organisation. Intern samverkan är också ett verktyg för att säkerställa de mångfunktionella lösningar som krävs i en stor stad som Stockholm där såväl resurser som ytor är begränsade. Med mångfunktionella lösningar kan flera positiva effekter åstadkommas samtidigt, exempelvis genom naturbaserade lösningar som kan ge samhälls-, miljö- och klimatnytta samtidigt.

Flera mål i miljöprogrammet kan staden inte nå på egen hand utan de kräver samverkan med andra. Näringsliv, civilsamhälle, akademi, offentlig sektor och andra städer runt om i Sverige och världen är exempel på aktörer med vilka staden delar såväl utmaningar som målsättningar. Här kan starka, värdeskapande partnerskap ge möjligheter, insikter och engagemang. En samverkan som kan leda till nya lösningar och att utvecklingen mot gemensamma mål kan gå snabbare.

Staden behöver säkerställa att invånarna involveras i miljö- och klimatarbetet. Delaktighet är en nyckel för att lyckas med omställningen. Staden ska därför fördjupa dialogen och policyutvecklingen tillsammans med invånare, exempelvis genom ett medborgarråd. Det är också genom samverkan internt eller externt som vi skapar den lärande organisation som är avgörande för att nå stadens miljö och klimatmål. Genom erfarenhetsutbyte får vi ny, viktig kunskap som hjälper oss som organisation att utveckla arbetsätt och strategier inom miljö- och klimatområdet, ett område som är under ständig och snabb utveckling.

Inköp

Inköp är ett betydelsefullt verktyg för att uppnå majoriteten av miljöprogrammets mål. Staden köper årligen varor, tjänster och entreprenader för stora belopp. Det finns därför potential att göra en stor miljönytta genom att göra mer hållbara val i dessa inköp. Inom flera kategorier av inköp är dessutom staden en så pass stor köpare att det finns möjligheter att påverka leverantörsmarknaden i en mer hållbar riktning. Det är avgörande att de hållbarhetskrav som ställs är relevanta och enhetliga. För att få önskad effekt behöver staden aktivt arbeta med en systematisk och kontinuerlig avtalsuppföljning. Genom intern samverkan och genom att öka kunskapen om och föra dialog med leverantörsmarknaden under hela inköpsprocessen kan stadens nämnder och bolagsstyrelser ytterligare stärka sin förmåga att driva omställningen till hållbara inköp och möjliggöra innovativa cirkulära lösningar.

Kommunikation och påverkansarbete

Stadens kommunikation såväl internt som med stockholmare och andra målgrupper och intressenter är en viktig del av stadens arbete och skapar intresse, acceptans och engagemang för den förändring som behöver ske. Kommunikationsarbetet är en strategisk och värdeskapande process som ger stöd för att nå stadens miljömål och som dessutom påverkar hur stadens arbete och Stockholms stad uppfattas. Den interna kommunikationen ska göra stadens mål och programmets underliggande handlingsplaner kända inom stadens organisation. Den tydliggör för ansvariga vad som behöver göras för att nå målen och bidrar till genomförandet av programmet. Kommunikationsinsatser som riktar sig till målgrupper, aktörer och intressenter som kan bidra till att målen i miljöprogrammet nås är särskilt viktiga. Deras engagemang behöver tas tillvara och stadens kommunikation kan skapa stolthet och inspirera till handling både internt och externt. Kommunikation är också ett viktigt verktyg för att påverka konsumtionsmönster och därmed de konsumtionsbaserade utsläppen. Staden behöver löpande utveckla och använda kommunikationsmetoder och -kanaler som når ut till målgrupperna på ett effektivt sätt så att de effekter som staden strävar efter kan uppnås. Här behöver staden utveckla nya arbetssätt. Kommunikationen ska i större utsträckning ske där stockholmarna befinner sig både fysiskt och digitalt, så som i direkt anslutning till åtgärder i stadsmiljön. Staden behöver identifiera fler medkommunikatörer som kan sprida omställningsarbetet. Detta inkluderar även internationella samarbeten som C40, Eurocities, POLIS, ICLEI med flera samt internationell media. För att fortsätta och snabba på omställningen behövs ett aktivt påverkansarbete för att verka för att de nationella styrmedlen skärps och för att hindrande lagar ska ändras. Staden behöver även delta aktivt på EU-nivå för att påverka EU-kommissionens och EU-parlamentets arbete så att rätt förutsättningar skapas för det som görs på lokal nivå.

Innovation, digitalisering och lärande

Miljö- och klimatarbetet kräver arbetssätt som utvecklas över tid och i takt med tiden. En del i detta är nämnders och bolags arbete med ständiga förbättringar där arbetssätt, processer, strukturer, styrning och kompetenser justeras utifrån gjorda erfarenheter och utvärderingar. Utmaningarna inom miljö- och klimatområdet skapar behov av nya lösningar. Innovation behöver utgå från användarperspektivet och drivs av behoven. Innovationsarbete går ofta på tvärs med inarbetade strukturer, arbetssätt och processer. Det förutsätter mod, undersökande nyfikenhet och ställer krav på en annan styrning och ledning jämfört arbetet med ständiga förbättringar. Nämnder och bolagsstyrelser behöver utveckla strukturer, arbetssätt och stöd för att tillvarata medarbetarnas idéer, hur lösningar kan utvärderas och goda exempel spridas för att införas på bredare front.

Många gånger vilar framgångsrikt innovationsarbete också på samverkan med andra parter i och utanför den egna organisationen. Stadens nämnder och bolag behöver bevaka utlysningar och ansöka om finansiering för utvecklings- och innovationsarbete kopplat till miljö- och klimatfrågor. Såväl ständiga förbättringar som innovation kan ofta ha digitalisering som verktyg. Allt mer information och data samlas in och kan omvandlas till insikter som är viktiga i omställningen. Det kan handla om att mäta klimatförändringar över tid, realtidsstyra elförbrukning eller tillgängliggöra kunskap. Att tillvarata digitaliseringens möjligheter genom ett nära samarbete mellan verksamhets- och IT-kompetens är därför en viktig del i stadens miljö- och klimatarbete.

Stockholms Klimathandlingsplan 2030

Klimathandlingsplan 2030 – En rättvis omställning för ett Stockholm utan globalt klimatavtryck anger hur staden ska nå sina ambitiösa klimatmål, fastlagda i Miljöprogram 2030: mål 1. En rättvis och inkluderande omställning och mål 2. Ett Stockholm utan globalt klimatavtryck. Klimathandlingsplan 2030 är ett styrdokument för Stockholms stads hela organisation som konkretiserar hur de klimatrelaterade målen i miljöprogrammet ska kunna nås.

Planen anger att stadens klimatarbete ska ske i fem utpekade omställningsområden

1. Agera för en rättvis och inkluderande omställning.
2. Utveckla ett klimatpositivt energisystem.
3. Driva på för hållbara och fossilfria transporter.
4. Planera, bygga och utveckla staden cirkulärt och hållbart.
5. Styra mot en konsumtion med låg klimatpåverkan i stadens egen organisation.

Nedan följer kortfattade beskrivningar av dessa fem omställningsområden, utifrån den direkta relevans de har för stadsdelsförvaltningarna. För att läsa Klimathandlingsplan 2030 i sin helhet, gå in på *Miljöprogram och handlingsplaner* på stadens intranät.

Omställningsområde 1. Agera för en rättvis och inkluderande omställning

Staden ska bidra till att stärka invånarnas möjlighet till delaktighet och engagemang i klimatomställningen. Det lokala perspektivet är en viktig utgångspunkt och staden behöver bjuda in till samverkan med invånarna, civilsamhället och det lokala näringslivet. Ett stärkt klimatarbete i stadsdelsnämnderna är en av förutsättningarna för att arbetet på lokal nivå med klimatomställningen ska lyckas. Staden ska utveckla lokala samverkansarenor där kommunen, näringslivet och civilsamhället arbetar tillsammans för att snabbare genomföra åtgärder och nå mål kring klimat och hälsa.

En rättvis klimatomställning med ett brett samhälleligt stöd och en bredd av perspektiv bygger på god kommunikation. Det behövs en ambitionshöjning kring kommunikation och dialog för att nå ut till fler, även grupper som idag är svåra att nå.

Stockholms stad ska nyttja sin roll som arbetsgivare och arbeta för att alla medarbetare och chefer bidrar i klimatomställningen. Staden ska stötta utvecklingen av fler arbetstillfällen som främjar den gröna omställningen och samtidigt bidrar till arbetsmarknadsetablering för grupper med en utsatt position på arbetsmarknaden. Arbetsgivare inom den gröna omställningen

är exempelvis restaurang- och dagligvaruhandel, bygg- och fastighetsbransch, reparations- och hyrtjänster, transporttjänster och teknikutvecklingstjänster.

Staden ska bidra till att stärka klimatkunskaperna i förskolan, grundskolan och gymnasieskolan samt vuxenutbildningen.

Stockholmarna har, i ett globalt perspektiv, höga utsläpp från sin konsumtion. Samtidigt finns det betydande skillnader i klimatavtryck mellan invånare i olika delar av staden. Alla invånare måste bidra till omställningen men de invånare som orsakar störst klimatpåverkan behöver bidra mer. Staden ska skapa möjligheter för alla stockholmarna att delta i omställningen utifrån sina förutsättningar. Många stockholmarna behöver i sin livsstil göra mer hållbara val kring resande, boende samt övrig konsumtion. Uppkomsten av avfall behöver minska. Dessutom krävs att näringslivet arbetar för att producera varor och tjänster med lägre klimatpåverkan.

Staden ska skapa förutsättningar och i vissa fall driva olika tjänster för delning och återbruk, såsom exempelvis hyrcyklar, reparationer och utlåning av fritidsutrustning. Staden ska också främja hållbara och hälsosamma mat- och livsstilsvanor, genomföra hållbara evenemang, driva på innovativa lösningar genom upphandling samt medverka i olika typer av samverkansprojekt tillsammans med näringsliv, akademi och civilsamhälle.

För att nå stadens klimatomställningsmål ska staden bland annat:

Stärka och utveckla invånarnas möjlighet till delaktighet och engagemang i klimatomställningen, bland annat genom stärkt klimatarbete i stadsdelarna.

Säkerställa att klimaträttvisa inkluderas i stadsplaneringen och i beslut om investeringar.

Utveckla lokal samverkan för klimat och hälsa i samverkan med civilsamhälle och näringsliv.

Arbeta för ökade möjligheter för stockholmarna att hyra, reparera, byta, dela, låna eller skänka.

Utveckla arbetet med att främja konsumtionsbeteenden som har en låg klimatpåverkan.

Utforma arbetsmarknads- och utbildningsinsatser för att möta nya behov och kompetenser i arbetslivet till följd av klimatomställningen.

Omställningsområde 2. Utveckla ett klimatpositivt energisystem

I Stockholm produceras fjärrvärme och el till stor del genom energiåtervinning av avfall i kraftvärmeverk. Avfallsförbränningen utgör en viktig funktion genom att ta hand om det avfall som i dagsläget inte kan hanteras på annat sätt. En stor utmaning är att minska den fossila andelen av avfallet, vilket framförallt utgörs av plast. Ökad tillgång till fastighetsnära källsor-

tering gör det lättare för invånare att sortera ut plast. Ytterligare utsortering av plast från avfallet möjliggörs genom eftersorteringsanläggningen i Högdalen. Dessutom behöver plast i verksamheternas avfall minska. Staden ska verka för teknikutveckling och lösningar som möjliggör återvinning och återanvändning av plaster som idag måste förbrännas. Genom ökad utsortering och materialåtervinning av plast ska förbränning av fossil plast inom fjärrvärmen fasas ut så fort som möjligt med målet att upphöra senast år 2040. Staden behöver också verka för att även eftersorterat hushållsavfall ska räknas in under producentansvaret.

Utöver att ställa om till förnybar energi behöver energin användas mer effektivt. Staden ska i ett första steg till år 2026 minska sin relativa energianvändning med tio procent (jämfört med 2022 enligt Stockholms stads budget 2024). Staden behöver dessutom anpassa sig till allt skarpare EU-krav rörande bland annat byggnaders energiprestanda. Även skarpa energikrav vid nybyggnation samt krav vid inköp av till exempel vitvaror, IT-utrustning och belysning är viktigt för en effektiv energianvändning.

För att nå stadens klimatmål ska staden bland annat:

Verka för att bygga ut och förstärka elnätet för att bland annat möjliggöra en storskalig elektrifiering av transportsektorn.

Verka för en fullskalig anläggning för koldioxinfångning (bio-CCS).

Minska mängden fossil plast som går till avfallsförbränning samt utreda de samlade effekterna av anläggningar för koldioxidinfångning av kvarvarande fossila utsläpp vid avfallsförbränning (CCS). Vid behov och lämplighet ska CCS tas i bruk.

Planera och testa innovativa energilösningar.

Fortsätta minska energianvändningen i stadens verksamheter samt verka för minskad energianvändning i hushåll och privata verksamheter.

Verka för samförbränning av avloppsslam och biobränsle.

Främja ökad produktion och lagring av förnybar el.

Omställningsområde 3. Driva på för hållbara och fossilfria transporter

Stockholm står inför en stor omställning av transportsektorn. Utsläppen ska minska med 80 procent till år 2030 jämfört med år 2010. Samtidigt växer Stockholm och fler ska bo, arbeta och besöka staden. Detta kräver i första hand en omställning av hur vi rör oss och transporterar gods men även en snabb elektrifiering och en ökad andel förnybara bränslen.

Satsningar på gångvägnätet samt ökat fokus på att skapa trygga och väl gestaltade offentliga miljöer ökar tillgängligheten och gör att fler personer kan gå för att nå sina viktigaste målpunkter.

Staden ska fortsätta satsa på att göra det attraktivare och säkrare att cykla. Målsättningen om att 25 procent av stockholmarnas resor ska ske med cykel år 2040 (11 procent år 2019) sätter

riktningen. En kraftfull utbyggnad av cykelinfrastrukturen i kombination med en hög standard på underhåll och vinterdrift kan göra cykeln till en självklar del av trafiken i staden året om. Kollektivtrafiken behöver fortsätta byggas ut med genomförande av planerade spårsatsningar. Detta för att hantera en växande region och uppnå att en ökad andel av resorna sker inom kollektivtrafik-systemet.

År 2030 kan laddbara fordon utgöra upp emot 80 procent av personbilsflottan och en kraftig elektrifiering väntas även inom godstrafiken. År 2030 kan drygt hälften av de lätta lastbilarna och en femtedel av de tunga lastbilarna vara elfordon. En fortsatt utbyggnad av laddinfrastruktur för en god tillgänglighet i hela regionen i kombination med utveckling av teknikdrivande regleringar blir viktiga faktorer för att snabba på omställningen. Ett exempel på reglering är miljözon klass 3 som staden inför.

Målet om en utsläppsfri innerstad år 2030 ställer höga krav på elektrifiering av godstrafiken. Godstransporterna behöver även fortsatt effektiviseras genom en högre grad av samordnade flöden och en ökad överflyttning till tysta leveranser på kvällar och nätter då vägnätet är mindre belastat. Staden ska vara en förebild och driva på utvecklingen för hållbara transporter. Det sker exempelvis genom en egen fossilfri fordonspark och genom att ställa krav på fossilfria drivmedel och fordon vid upphandlingar av transporter och arbetsmaskiner.

För att nå stadens klimatmål ska staden bland annat:

Prioritera gång, cykel och kollektivtrafik i enlighet med framkomlighetsstrategin.

Prioritera om ytor längs större trafikleder och gator samt reglera parkering för minskad biltrafik.

Driva på och möjliggöra en snabb elektrifiering genom utbyggnad av laddinfrastruktur.

Möjliggöra godsleveranser på kvällar och helger.

Fortsätta elektrifiera den lokala sjöfarten samt ansluta fartyg i hamn till el.

Utveckla, tillämpa och följ upp upphandlingskrav på fossilfria fordon och drivmedel.

Omställningsområde 4. Planera, bygga och utveckla staden cirkulärt och hållbart

Stockholm är och ska vara en växande stad. Staden har som mål att 140 000 bostäder med tillhörande samhällsservice ska byggas fram till år 2035. Samtidigt är utsläppen från bygg- och anläggningssektorn betydande och behöver minska till år 2030 och på sikt bli klimatneutral. Komplexiteten i stadens utveckling kräver att avvägningar görs mellan olika mål och intressen samtidigt som alla dimensioner av hållbarhet ska uppnås.

Vidare ska planeringen och utvecklingen av både nya och befintliga områden bidra till att invånare och verksamheter kan leva och arbeta med så lågt klimatavtryck som möjligt. Det kan ske genom exempelvis energieffektiv bebyggelse eller genom att minimera behovet av resande genom att skapa närhet till service, arbetsplatser och hållbar mobilitet. En tät stad skapar förutsättningar för lägre klimatutsläpp.

Stadsplaneringen ska anpassas för att möjliggöra cirkulärt byggande genom bland annat återbruk och hållbara materialval. När staden uppför byggnader ska återbrukat material nyttjas i högre utsträckning. Vid rivning ska fastighetsägare och byggaktörer genomföra återbruksinventering för att identifiera material som kan återbrukas på plats eller i andra projekt. För att underlätta återbruk av bygg- och anläggningsmaterial ska återbrukscentraler etableras för mellanlagring. Digitala system behöver utvecklas av marknaden för att ge översikt över tillgång och efterfrågan av återbrukat material.

För att nå stadens klimatmål ska staden bland annat:

Planera, projektera och bygg staden med låg klimatpåverkan där invånare och verksamheter kan leva, transportera sig och arbeta med så lågt klimatavtryck som möjligt.

Ställa klimatkrav i stadens egna entreprenadupphandlingar för bygg och anläggning.

Uppmuntra fastighetsägare att utveckla och anpassa befintliga byggnader framför rivning och nyproduktion.

Verka för att näringslivsaktörer bidrar till att tillvarata överskott av energi, såsom restvärme från byggnader och olika verksamhetsprocesser.

Skapa förutsättningar för återbruk genom att bl.a. etablera återbrukscentraler för bygg- och anläggningsmaterial.

Omställningsområde 5. Styra mot en konsumtion med låg klimatpåverkan i stadens egen organisation

Stadens organisation, som en stor inköpare av varor, tjänster och entreprenader, spelar en viktig roll i arbetet att minska konsumtionens klimatpåverkan. Genom att ändra tankesätt och ifrågasätta det traditionella sättet att tillgodose behov är det möjligt att minska klimatpåverkan från stadens egen konsumtion. Staden ska fortsätta driva på omställningen genom att systematiskt ställa klimat- och cirkularitetskrav i upphandlingar samt följa upp dessa. Kompetensen om dessa frågor ska öka hos alla i stadens inköpsorganisation för att nå detta och den stadsgemensamma inköpsprocessen ska utvecklas ytterligare. Vidare ska staden också accelerera arbetet med att etablera mer hållbara och cirkulära arbetssätt och rutiner i sina verksamheter. Med hjälp av stöd, digitala verktyg och vägledning ska det bli lättare att göra hållbara val vid köp och i det dagliga arbetet. Det finns konsumtionsområden där stadens organisation har stor påverkan på klimatet och som behöver särskilt fokus. Åtgärder för att minska utsläpp från stadens inköp av energi, transporter och bygg- och anläggningsmaterial ingår i omställningsområde 2 till 4.

Klimatpåverkan från den mat som serveras på stadens förskolor, skolor, fritidsgårdar, dagverksamheter och på stadens vård- och omsorgsboenden behöver minska markant till år 2030. Detta ska ske genom att till exempel öka andelen vegetabilier. Onödigt matavfall, det vill säga matsvinn, behöver också minska avsevärt.

Stockholms stad har vidare en viktig roll att spela i att minska klimatpåverkan från plast, både förpackningar och varor. Genom att minska användning av plast och säkerställa att den plast

som behöver användas cirkuleras genom återanvändning eller materialåtervinning ska klimatpåverkan minska. Även klimatpåverkan från inköp av möbler och inventarier, IT-utrustning och textilier ska minska och det finns stor potential att arbeta mer cirkulärt genom exempelvis delning, återbruk, reparation och materialval.

Staden behöver också se till att de varor och förpackningar som används kan återanvändas och materialåtervinnas genom att skapa effektiva system för insamling, sortering och återanvändning eller återvinning. Staden ska bidra till att uppkomsten av avfall minskar och stadens avfallsplan är ett viktigt verktyg för att skala upp det arbetet. Genom att minska klimatpåverkan från verksamheternas egen konsumtion ska staden vara en förebild och inspirera både stockholmarna och näringslivet till mer hållbar och cirkulär konsumtion.

För att nå stadens klimatmål ska staden bland annat:

Kartlägga utsläpp från inköp i respektive verksamhet för att kunna prioritera och genomföra insatser.

Öka kunskap och kompetens kring klimatkrav kopplat till inköp.

Utveckla leverantördialog för att möjliggöra innovation och arbeta med strategisk samverkan med andra upphandlande myndigheter och akademi.

Etablera systematiskt arbete för att minska användningen av förbrukningsartiklar i plast.

Minska klimatpåverkan från den offentliga måltiden genom att bland annat öka andelen vegetabilier samt minska mängden matsvinn.

5. Centrala dokument för miljö-, klimat- och hållbarhetsarbetet

Under Styrdokument på stadens intranät finns nedan dokument:

[Stadens styrdokument - Stockholms stad \(start.stockholm\)](#)

Övergripande dokument

Stockholms stads budget 2025

Möjligheternas Stockholm - Vision 2040

Stockholms stads kvalitetsprogram

Miljö- och klimatprogram

Miljöprogram 2030

Klimathandlingsplan 2030

God, hälsosam och klimatsmart mat – Matstrategi för Stockholms stad 2019

Stockholms stads kemikalieplan 2020-2023

Handlingsplan för biologisk mångfald 2020-2023

Stockholms stads handlingsplan för minskad spridning av mikroplast 2020-2024

Handlingsplan för hållbar plastanvändning 2022-2026

Rese- och mötespolicy 2024

Fordonsstrategi för kommunkoncernen Stockholms stad

Grönare Stockholm, Riktlinjer för planering, genomförande och förvaltning av stadens parker och naturområden

Stockholms stads handlingsplan för god vattenstatus

Stockholm Vatten och Avfall: Avfallsplan för Stockholms kommun 2021-2024

Stockholms stads handlingsplan för klimatanpassning 2021

Agenda 2030 med mera

Agenda 2030 – [Agenda 2030](#)

Hållbarhetsrapport 2021, Stockholms stad

Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna 2024

Stockholms stads riktlinjer för arbetet med nationella minoriteters rättigheter 2018

Strategi för romsk inkludering 2018-2022

Program för ett jämställt Stockholm 2018-2022

Program för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck 2018-2022

Program för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad 2018-2022

Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2024-2029

Handlingsplan för en äldrevänlig stad 2021

Kommunikationsprogram för Stockholms stad 2024

Stockholms stads kvalitetsprogram 2022

Stockholms stads säkerhetsprogram 2024

Stockholms stads trygghetsprogram 2024-2027

Program för inköp 2020-2023

Kulturstrategiskt program för Stockholms stad 2021

Program för idrott, motion och friluftsliv 2024-2028

6. Stöd i miljö- och klimatarbetet

Rese- och mötespolicy Stockholms stad 2024

Vid korta resor ska resan göras genom att gå, cykla eller resa kollektivt. Stadens egna bilar, upphandlad bilpool eller taxi kan väljas om inget kollektivt färd sätt finns att tillgå. När resor sker med taxi eller hyrbil ska elbilar alltid vid tillgänglighet efterfrågas. Resor med egen bil i tjänsten ska undvikas och får endast ske med egen bil som uppfyller kommunfullmäktiges miljöbilsdefinition.

Vid längre resor ska tåg eller buss väljas i första hand. Även båt kan övervägas som ett alternativ till flyg där det är möjligt. För inrikes resor ska alltid tåg prioriteras. Vid resor inom Sverige och Europa ska resebyrån i första hand ta fram ett förslag på resa med tåg.

Flygresor utnyttjas i första hand för längre utrikesresor där tåg och buss inte utgör ett alternativ. Vid bokning av flygresa väljs direktflyg i första hand alternativt flyg i kombination med tågresa. Generellt gäller att huvudresan måste vara längre än 50 mil. Därtill är flygresor till Göteborg och Malmö inte tillåtna. Undantag från detta kan göras av särskilda skäl. Flygresor i tjänsten godkänns av förvaltningschef/bolagschef och utifrån de principer som finns angivna i stadens rese- och mötespolicy.

Eventuella flygresor ska kompenseras genom ett stadsövergripande system för intern klimatväxling (Dnr 2023/310).

Samtliga nämnders tjänsteresor med flyg beläggs med ett internt kostnadspåslag om 50 procent som används för att subventionera klimatfrämjande åtgärder och finansiera implementering och uppföljning av systemet i Stockholms stad.

På intranätet: Start/Stöd i arbetet/Service på arbetsplatsen/Resor

Kostdatasystemet Tendmill

Kostdatasystemet Tendmill är infört på stadens förvaltningar för att följa upp bland annat klimatpåverkan (CO₂e/koldioxidekvivalenter per kg livsmedel) från stadens samtliga centralt upphandlade livsmedelsleverantörer. Det ska finnas minst en systemadministratör per avdelning som regelbundet följer upp. Kontakta förvaltningens miljösamordnare för behörighet och inloggningsuppgifter.

Stocket - återbruk

På Stocket går det att hitta begagnade möbler och annat från stadens verksamheter. Vi kan också annonsera ut möbler, växter och annat som vi inte behöver. Det är också möjligt att göra efterlysningar. Tjänsterna är kostnadsfria. Stocket finns under Favoriter på stadens Intranät [Stocket återbruk \(stockholm.se\)](https://stockholm.se)

Chemsoft – stadens kemikaliehanteringssystem

[Chemsoft – kemikaliehanteringssystem. \(stockholm.se\)](http://chemsoft.stockholm.se)

Kemikaliehanteringssystemet Chemsoft, som finns på Startsidan för stadens intranät, under Mina verktyg, används dels för att kartlägga kemikalieanvändningen i Stockholms stad, och dels för att byta ut farliga ämnen som används mot bättre alternativ. Lagstiftningen kräver att alla som bedriver en verksamhet ska ha koll på vilka farliga kemiska produkter som man använder, bland annat genom att ha en kemikalieförteckning. En kemisk produkt är ett kemiskt ämne eller en blandning av olika kemiska ämnen. Varje enhet ska regelbundet uppdatera sina kemikalier i Chemsoft för varje lokal. Användandet av kemikalier som innehåller utfasningsämnen, (röd triangel) och riskminskningsämnen, (gul triangel) ska anges före varje årsskifte med uppskattad mängd.

Utfasningsämnen och riskminskningsämnen

Alla kemikalier är inte farliga men kan ändå innebära miljö- eller hälsorisker om de hanteras fel. Farliga kemikalier kan orsaka olika typer av skador på människor, allt från mild hudirritation till cancer, och de kan också ha en betydande påverkan på miljön. Enligt stadens kemikalieplan ska utfasningsämnen fasas ut ur staden och prioriterade riskminskningsämnen får bara användas om man kan säkerställa att användningen är säker. Utfasningsämnen har så allvarliga egenskaper att de på sikt inte ska användas alls i samhället. Exempel på prioriterade riskminskningsämnen är allergiframkallande ämnen, ämnen med mycket hög akut giftighet, potentiella PBT-ämnen eller ämnen som är miljöfarliga.

Substitution (ersättning) av kemikalier

Det är viktigt att vi tillsammans börjar hitta vägar för att i första hand ersätta produkter med utfasningsämnen. När man ska börja fundera över substitution är det alltid bra att starta med att ställa sig frågorna ”Vad använder vi produkten till? ”Behövs den verkligen, eller kan den avvecklas och lämnas som farligt avfall”? ”Vad har den för funktion”?

Exempel på kemiska produkter

- Handdiskmedel
- Maskindiskmedel
- Städ-produkter och andra rengöringsmedel
- Målarfärg
- Desinfektionsmedel
- Bekämpningsmedel/biocider
- Smörjoljor
- Limmer och lacker
- Laboratrikemikalier.

Det kan vara svårt att veta vilka produkter som är kemiska produkter. Här kommer några exempel på produkter som INTE är kemiska produkter, och som alltså inte ska läggas in i Chemsoft:

- Kosmetiska och hygieniska produkter, t.ex. handtvål, hårspray, smink (även teatersmink), tandkräm, schampo, balsam, hudkräm
- Läkemedel
- Avfall från kemikalier
- Livsmedel
- Varor.

Alla dessa produkter omfattas av annan lagstiftning, de har inte samma märkningskrav som kemiska produkter.

I organisationen

Verksamhet som utförs på uppdrag av staden ska rapportera sin kemikalieanvändning regelbundet i Chemsoft. Uppföljning av detta kommer ske årsvis i samband med verksamhetsberättelsen, och följs också upp av miljöförvaltningen. Alla stadens anställda kan komma åt systemet och är då "läsanvändare" (read-only). För att kunna skapa kemikalieförteckningar m.m. behöver du vara "användare". För att ändra behörighet från läsanvändare till användare behöver en lokal administratör hjälpa till. Kontakta respektive avdelningsadministratör för detta.

Mer finns att läsa på intranätet, under

[Chemsoft – kemikaliehanteringssystem. \(stockholm.se\)](#)

Utbildningar

Stockholms miljöprogram 2030

[Kurs: Stockholms miljöprogram 2030 – vägledning, inspiration, stöd](#)

Utbildningen riktar sig till dig som är chef och ledare i alla stadens verksamheter, men även till andra medarbetare som har en viktig roll i miljöarbetet; miljösamordnare, miljöombud, strateger, planerare, projektledare och inköpare. Kort sagt till alla som på något sätt har ansvar för och kan påverka stadens arbete för att uppnå målen i programmet. Utbildningen tar cirka 60 minuter att genomföra, och går att dela upp på flera tillfällen.

Hållbara kontor

[Hållbara kontor \(stockholm.se\)](#)

Du som arbetar på kontor kan bidra till att stadens miljö- och klimatmål nås, samtidigt som du bidrar till en bättre inomhusmiljö. Utbildningen är främst för dig som arbetar med inköp, administration och intern service. Exempel på prioriterade nyckelpersoner kan vara administrativa chefer, administratörer, assistenter, miljösamordnare, lokala IT-samordnare, lokalintendenter och vaktmästare. Utbildningen tar cirka 60 minuter att genomföra, och går att dela upp på flera tillfällen.

Kemikaliesmart förskola

[Kemikaliesmart förskola: Kemikaliesmart förskola](#)

Utbildning av personal är en viktig del i arbetet för en kemikaliesmart förskola. Kemikaliecentrum har tagit fram en webbutbildning för dig som arbetar i förskolan eller i pedagogisk omsorg.

Energieffektiva storkök

[Kurs: Energieffektiva storkök](#)

Stockholms stad har drygt 750 storkök och tillsammans lagar vi 160 000 portioner mat per dag. Det kräver mycket energi. Men med enkla medel går det att spara 5-15 procent bara genom att använda utrustningen lite smartare. Att arbeta med att spara energi på ett energismart sätt i storköken är ett viktigt och långsiktigt arbete. Kom ihåg att alltid ha en god livsmedelshygien och att maten ska hålla rätt temperatur.

Checklistor och guider staden

Handskguide kök

[Handskguide kök](#)

Minska mängden engångshandskar Använd engångshandskar endast när du har sår eller eksem på händerna. Byt mellan varje arbetsmoment, men tänk på att de aldrig ersätter handtvätt

Kemikaliesmart förskola

På webbsidan *Minska skadliga kemikalier i förskolan och skolan*

[Minska skadliga kemikalier i förskolan och skolan - Stockholms stad \(leverantor.stockholm\)](#)

finns mycket information och tips, samt artikelnummer på kemikaliesmarta varor.

Där finns också länk till Vägledning och goda exempel för Kemikaliesmart förskola.

[Vägledning och goda exempel för kemikaliesmart förskola](#)

Hållbar äldreomsorg

På webbsidan Hållbar äldreomsorg

[Hållbar äldreomsorg - Stockholms stad](#)

finns vägledning, stödmaterial och goda exempel som riktar sig till vård- och omsorgsboenden. Här finns också tips vid inköp med artikelnummer för hållbara produkter.

Leva Hållbart

[Leva hållbart - Stockholms stad](#)

Stadens webbsidan Leva hållbart riktar sig till invånarna i Stockholm med massor av information och tips om miljö, klimat och hållbarhet. Denna kan vi sprida till brukarna i våra verksamheter.

Checklistor Kungsholmen

Film: Så minskar vi plastförbrukningen på Kungsholmens stadsdelsförvaltning

<https://play.mediaflowpro.com/ovp/16/21IE7TLLXI>

Filmen är framtagen till checklistan nedan:

Checklista Så minskar vi plastförbrukningen på Kungsholmens stadsdelsförvaltning

1. Undersök

Undersök vilken plastanvändning som är nödvändig i er verksamhet och vilken plastanvändning som kan minska eller upphöra helt.

2. Ta bort

Ta bort de engångsprodukter av plast som inte behövs, genom ändrade vanor. Behövs t ex skoskydd i er verksamhet?

3. Minska

Minska användningen av nödvändiga engångs-produkter, som till exempel engångshandskar. Finns det tillfällen då de används i onödan? Engångshandskar ersätter aldrig god handhygien.

4. Återanvänd

Välj flergångsalternativ framför engångsartiklar, som till exempel personliga diskhandskar i köket, tvättbara haklappar och tvättbara lakans- och möbelsskydd istället för engångsunderlägg.

5. Byt ut

Välj förbrukningsartiklar i andra material än plast. Om det är nödvändigt med plast, försök att välja produkter av återvunnen eller biobaserad plast. Välj alltid avfallspåsar av återvunnen plast.

6. Återvinn

Alla plastförpackningar ska återvinnas! så att plasten kan användas till nya plastprodukter. Se till att alla era enheter har återvinningskärl för plastförpackningar. Alla plastförpackningar, både mjuka och hårda, sorteras tillsammans.

Allas bidrag räknas!

Kungsholmens Checklista för att minska onödig elförbrukning i våra lokaler

1. Släck

Släck lamporna i arbetslokaler där ingen vistas, även om det bara är för en kort stund.

2. Stäng av

Datorn och datorskärmen drar energi även i energisparläge så stäng därför av med strömbrytarknappen vid arbetspassets slut. Kom också ihåg att stänga av andra elapparater och skärmar som inte används.

3. Spara varmvatten

Att värma upp vatten drar mycket energi. Tänk därför på att använda varmvattnet sparsamt.

4. Vädra medvetet

Öppna fönstret ordentligt en kort stund vid vädring, och vrid samtidigt ner värmen om det finns ett närliggande element. Annars sipprar värmen ut genom fönstret helt i onödan. Kom ihåg att återställa elementet efteråt.

5. Kör för fullt

Kör fulla diskmaskiner, tvättmaskiner, torktumlare och torkskåp. Halvtomma maskiner drar mycket onödig energi.

6. Kolla tempen

Kontrollera regelbundet temperatur i kyl och frys. Normal temperatur i ett kylskåp bör inte vara lägre än 4° och i en frys -18°. Frosta av frysen regelbundet om det är en modell där det ska göras manuellt.

7. Möblera smart

Ställ inga täckande möbler framför eller ovanför elementen. Annars blockeras värmeflödet vilket kan leda till att det blir för kallt eller att elementen behöver vara för högt inställda.

Kungsholmens Checklista för hållbara kontor

Tekniska nämndhuset

1. Återvinn

Använd återvinningen vid kontorets kaffestationer, kök och servicestationer.

2. Minska matsvinn

Undvik matsvinn genom att vara noga med antal vid mat – och fikabeställningar, och ta till vara på det som blivit över.

3. Undvik plast

Använd bara plast när det är nödvändigt. Kom ihåg att kemikalier från plastförpackningar kan gå över i maten när du mikrar. Alla plastförpackningar från mat ska återvinnas. Vid servicestationerna ska även plastfickor, plastgem, plastlinjaler, och plastlådor återvinnas.

4. Avstå från engångsmaterial

På plan 1 och 2 använder vi diskbara koppar och glas i stället för pappmuggar. Tipsa gärna eventuella besökare om detta. På plan -1, i reception och mötesrum, ska dock pappmuggar användas av säkerhetsskäl.

5. Spara papper

Sträva efter att minska mängden utskrifter och skriv alltid ut dubbelsidigt och svartvitt om inget annat krävs.

6. Var energisnål

Stäng av datorer, skärmar och de lampor som går att släcka, när de inte används.

7. Res klimatsmart

Det finns två elcyklar som går att boka. Cyklarna står i garaget på våning -2. Boka cykeln i schemalägningsassistenten i Outlook eller direkt i receptionen. Vi kan också boka elbil hos stadens bilpool som drivs av Bilpoolen.nu. Läs mer på intranätet Service på arbetsplatsen.

Kungsholmens Checklista för hållbara kontor (under utveckling)

Alla typer av kontor

1. Återvinn

Använd kontorets återvinningsstationer.

2. Minska matsvinn

Undvik matsvinn genom att vara noga med antal vid mat – och fikabeställningar, och ta till vara på det som blivit över.

3. Undvik plast

Använd bara plast när det är nödvändigt. Kom ihåg att kemikalier från plastförpackningar kan gå över i maten när du mikrar. Alla plastförpackningar ska återvinnas.

4. Avstå från engångsmaterial

Använd diskbara koppar och glas i stället för pappmuggar. Tipsa gärna eventuella besökare om detta.

5. Spara papper

Sträva efter att minska mängden utskrifter och skriv alltid ut dubbelsidigt och svartvitt om inget annat krävs.

6. Var energisnål

Stäng av datorer, skärmar och de lampor som går att släcka, när de inte används.

7. Res klimatsmart

Korta resor ska göras genom att gå, cykla eller resa kollektivt. Stadens egna bilar, upphandlad bilpool eller taxi kan väljas om inget kollektivt färdssätt finns att tillgå. När resor sker med taxi eller hyrbil ska elbilar alltid vid tillgänglighet efterfrågas. Vid längre resor ska tåg eller buss väljas i första hand. För inrikes resor ska alltid tåg prioriteras.

